

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Τὸ περὶ Ἀγωγῆς διάστημα ἔργον τοῦ Ἑρβέρτου Σπένσερ διαιρεῖται εἰς τρία μέρη· τὸ πρῶτον περιλαμβάνει τὴν Πνευματικὴν Ἀγωγήν, τὸ δεύτερον τὴν Ἠθικὴν Ἀγωγήν καὶ τὸ τρίτον τὴν Φυσικὴν Ἀγωγήν. Ἐκ τούτων τὸ πρῶτον μεταφράσθη πρὸ πολλῶν ἔτων ὑπὸ τοῦ Π. Χαλκιοπούλου καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ τῶν Καταστημάτων Κορομηλᾶ εἰς ἴδιον τεῦχος, τοῦ δευτέρου μεταφράσας ἐδημοσίευσεν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς τὴν «Ἐθνικὴν Ἀγωγήν». Πρὸς συμπλήρωσιν δὲ ἀρχίζομεν ἀπὸ τῆς σήμερον τὴν δημοσίευσιν τῆς μεταφράσεως καὶ τοῦ τρίτου μέρους, πεποιθότες ὅτι παρέχομεν ἕξοχον ἀνάγνωσμα εἰς τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας.

Σ. τ. Δ.

Η ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

[Κατὰ τὸν Ἑρβέρτον Σπένσερ].

Εἰς τὰ ξενοδοχεῖα τῆς πόλεως κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἀγορᾶς καὶ εἰς τὰ καπηλεῖα τοῦ χωρίου κατὰ τὰς Κυριακὰς τὸ ἀντικείμενον, τὸ ὁποῖον μετὰ τὸ πολιτικὸν ζήτημα τῆς ἡμέρας ἐξεγείρει γενικῶς τὸ ἐνδιαφέρον, εἶνε ἡ κτηνοτροφία. Οἱ κτηνοτρόφοι ἐπιστρέφοντες ἐκ τοῦ κτηνίου διαλέγονται συνήθως καθ' ὁδὸν περὶ τοῦ τρόπου τῆς βελτιώσεως τῶν εἰδῶν τοῦ ἵππου ἢ τῆς ἐγκυμνάσεως τῶν θηρευτικῶν κυνῶν. Οἱ ἀγρονόμοι ἐπανακάμπτοντες μετὰ τὴν λειτουργίαν τῆς Κυριακῆς εἰς τὰ ἴδια διὰ μέσου τῶν ἀγρῶν εὐχαρίστως διαλέγονται περὶ τῶν ἐκ τῆς ἑμιλίας τοῦ ἱεροκῆρυκος ἐντυπώσεών των, περὶ τοῦ καιροῦ, τῆς συγκομιδῆς καὶ τῶν κτηνῶν καὶ συζητοῦσι περὶ τῶν διαφόρων εἰδῶν νομῆς. Καὶ κτηνοτρόφοι ὀνομαστοὶ δεκνύουσι διὰ τῶν σοφῶν αὐτῶν μελετῶν περὶ εὐτροφίας ὅτι καλῶς ἐπεμελήθησαν τῶν κτηνῶν τῶν κυρίων των. Ἄλλ' ὁ κανονισμὸς τῶν σταύλων τῶν ἵππων, τῶν ἀγελάδων, τῶν προβάτων δὲν εἶνε τὸ προσφιλεῖς μέλημα τῶν ἀγροτικῶν μόνον πληθυσμῶν· καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν οἱ τρέφοντες ἐπιμελῶς κύνεας ἢ ἵππους, οἱ ἑμιλοῦντες περὶ τῶν προόδων τῆς γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας ἀποτελοῦσιν ἱκανὸν μέρος τοῦ πληθυσμοῦ. Καὶ ἐν γένει τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἀνδρῶν τοῦ βασιλείου ἀσχολεῖται περὶ τὰ ζητήματα τῆς συμμιξεως, τῆς διαίτης καὶ ἀνατροφῆς τῶν ζώων τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ εἶδους.

Ἄλλὰ τίς κατὰ τὴν μετὰ τὸ δεῖπνον ἢ τὰς ἄλλας συνήθειαι διαλέξεις ἤκουσέ ποτε νὰ γίνηται ὁ ἐλάχιστος λόγος περὶ τῆς διαίτης τῶν παιδῶν; Ἀποῦ ὁ ἐν τῇ ἐξοχῇ διαιτώμενος εὐπατριδῆς ἐπισκερβῆ τοὺς σταύλους του καὶ ἐπιθεωρήσῃ αὐτὸς τὸ σύστημα, καθ' ὃ τρέφουσι καὶ περιποιοῦνται τοὺς ἵππους, καὶ δώσῃ τὰς ἰδίας αὐτοῦ παραγγελίαι, ποσάκις συμβαίνει ν' ἀναβῆ

εἰς τὸ δωματίον τῶν τέκνων του, νὰ ἐξετάσῃ, ποῖαι τροφαὶ καὶ κατὰ ποίας ὥρας παρέχονται εἰς αὐτά, ἂν ἀερίζεται ἐπαρκῶς τὸ δωματίον των; Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ αὐτοῦ εὐρίσκονται ὁ *Πεταλωτής*, τὸ *Βιβλίον τοῦ γαιοκτῆμονος*, ἡ *Πραγματεία περὶ κτηνίου*, καὶ καθόλου ἔχει ἀναγνώσῃ τὰ βιβλία ταῦτα. Ἄλλὰ τίνα βιβλία ἀνέγνωσε περὶ τῆς διατροφῆς τῶν βρεφῶν καὶ τῶν παιδῶν πραγματευόμενα; Αἱ ἰδιότητες, ἃς ἔχουσι διὰ τὴν πᾶχυνσιν ἢ ἰσχυρανσιν τῶν κτηνῶν τὰ διάφορα εἶδη τῆς τροφῆς, εἶνε γνωσταὶ εἰς πάντα γαιοκτῆμονα, εἰς πάντα ἐκμισθωτὴν κτημάτων, εἰς πάντα χωρικόν. Ἄλλὰ τίς ἐξ αὐτῶν ἐφρόντισέ ποτε νὰ μαθῇ, ἂν ἡ τροφή, τὴν ὁποίαν παρέχει εἰς τὰ τέκνα του, εἶνε ἀνάλογος κατὰ ποσὸν καὶ ποιὸν πρὸς τὰς φυσικὰς ἀνάγκας τῶν ἐν ἀναπτύξει διατελούντων σωμάτων αὐτῶν; Θὰ εἶπῃ τις ἴσως δικαιολογούμενος, ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι οὐδὲν τὸ ἄτοπον πράττουσιν ἐπιμελούμενοι τῶν ἐργασιῶν καὶ συμπερόντων των· ἀλλ' ἡ δικαιολογία αὕτη εἶνε ἀνεπαρκής, διότι τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὰς ἄλλας τάξεις τῆς κοινωνίας· ἐκ τῶν κατοικῶν τῶν πόλεων ἐλάχιστοι εἶνε οἱ ἀγνοοῦντες ὅτι δὲν πρέπει νὰ φέρηται εἰς ἐργασίαν ὁ ἵππος, εὐθὺς ἀποῦ φάγη, ἀλλὰ δυσκόλως θὰ εὐρίσκωνται μετὰ τὴν αὐτῶν οἱ ἐξετάζοντες ἂν τὸ μεσολαβοῦν μετὰ τὸ φαγητὸν καὶ τῶν μαθημάτων χρονικὸν διάστημα εἶνε ἐπαρκές! Καὶ ἂν βαθύτερον ἐξετάσῃ τις, θὰ εὕρῃ ὅτι σχεδὸν πάντοτε ὁ ἀνὴρ θεωρεῖ τὸ ἔργον τῆς σωματικῆς θεραπείας τῶν τέκνων ὡς τι ξένον πρὸς αὐτόν. «ὦ, ἀφίνω τὴν φροντίδα αὐτὴν εἰς τὰς γυναῖκας!» θὰ εἶπῃ ἀπαρητήσῃ πιθανῶς. Καὶ ὁ τόνος μετ' οὗ ἀπαγγέλλει τὰς λέξεις ταύτας δεκνύει ἱκανῶς ὅτι θεωρεῖ τὰς τοιαύτας φροντίδας ὡς ἀσυμβιβάζτους πρὸς τὸ ἄξιωμα τοῦ φύλου του.

Εἶνε ἀληθῶς παράδοξον ὅτι, ἐνῶ διὰ τὴν παραγωγὴν ὠραίων ταύρων ἄνθρωποι παιδείας τυγχόντες ἀφιερῶσι πολὺν χρόνον καὶ σκέψιν, τὴν περὶ μορφώσεως ὠραίων ἀνδρῶν ἐπιμέλειαν ἀποκηρύττουσιν ὡς ἀναξίαν ἐαυτῶν. Μητέρες οὐδὲν ἄλλο μαθοῦσαι ἢ ξένας γλώσσας καὶ μουσικὴν καὶ μετ' αὐτῶν τροφαὶ γέμουσαι ἀρχαίων προλήψεων θεωροῦνται ὡς ἀρμόδιοι κριταὶ περὶ τῆς τροφῆς, τοῦ ἐνδύματος καὶ τῆς ἐξασκήσεως τῆς ἀπαιτουμένης διὰ τοὺς παῖδας, καθ' ὃν χρόνον οἱ πατέρες ἀναγινώσκουσι βιβλία καὶ ἀρθρα ἐφημερίδων, συνονοῦνται εἰς συλλόγους, προβαίνουσι εἰς διάφορα πειράματα καὶ συζητήσεις, ὅπως ἐξέυρωσι τὰ κάλλιστα μέσα τῆς πᾶχυνσεως τῶν

κτηνών, και υποβιβάζονται εις μυρίους κόπους, όπως παραγγώσι δρομικόν ἵππον μέλλοντα νά κερδήσῃ βραβεῖα ἐν ταῖς ἵπποδρομίαις, ἀλλά περί ἀναδείξεως νεωτέρου τινός ἀθλητοῦ καί μορφώσεως ὠραίων καί βωμκλέων ἀνδρῶν οὐδαμῶς ἡ ἐλάχιστα φροντίζουσιν. Ἐάν ὁ Gulliver διηγεῖτο ὅτι οἱ Λάπωνες ἠμιλλῶντο πρὸς ἀλλήλους ὅπως ἀναθρέψουσιν ὡς κἀλλιστα τὰ μικρὰ τῶν ἄλλων ζώων, παντελῶς δὲ ἠδιαφόρουσιν περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν ἰδίων αὐτῶν τέκνων, ἡ ἀτοπία αὕτη θὰ ἐφαίνετο εἰς ἡμᾶς οὐχὶ μικροτέρα τῶν ἄλλων ὅσας περὶ αὐτῶν ἀναφέρει.

Εἰ καὶ γαλοῖα ἴσως θὰ φανῇ ἡ κατὰ τοιοῦτον τρόπον καταδείξις τῆς ἀλόγου τῶν γονέων διαγωγῆς, ἀλλ' ἀκριβῶς οὕτως ἐνομίσσαμεν ὅτι ἐξήρειται ἡ μεγίστη σπουδαιότης τοῦ ζητήματος. Ὡς σκεπτικός τις παρετήρησεν, ὁ πρῶτος ὅρος τῆς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐπιτυχίας εἶνε τὸ ἀνά εἶναι τις καλὸν ζῶον», καὶ ὁ πρῶτος ὅρος τῆς ἠθικῆς εὐδαιμονίας τὸ ν' ἀποτελεῖται τὸ ἔθνος «ἐκ καλῶν ζώων». Οὐ μόνον ἐν τοῖς πολέμοις ἡ ἐλθῆσαι ἐξαρτάται οὐχὶ σπανίως ἐκ τῆς βώμης καὶ τόλμης τῶν στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ βιομηχανικῇ παλῇ ἡ νίκη συνδέεται πρὸς τὴν φυσικὴν ἰσχύον τῶν παραγωγέων. Καὶ μέχρι μὲν τοῦ παρόντος οὐδένα ἔχομεν λόγον νά φεθώμεθα τὴν ἥτταν εἰς τὰ διακροα τοῦ ἀγῶνος σταδία· ἀλλ' ὑπάρχουσι λόγοι δικαιοῦντες ἡμᾶς νά προῖδωμεν ὅτι μετ' οὐ πολὺ θὰ ὑπεβλήθωμεν εἰς σκληροτέρως δοκιμασίας. Ὁ περὶ ὑπαρξέως ἀγῶν κατέστη τοσοῦτον ζήτηρὸς κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ὥστε εὐαρίθμω θὰ εἶνε ἐκεῖνοι, οἵτινες θὰ δύνανται νά ἐξέρχωνται νικηταί. Ἡδὴ χιλιάδες ἀνθρώπων ἀποκαμνύουσιν ὑπὸ τὴν βερυτάτην πίεσιν, ἢν ὑφίστανται· ἐάν δὲ ἡ πίεσις αὕτη ἐξκαταλείψῃ ἀξάνομενη, ὡς εἶνε πιθανόν, θὰ κλονίσῃ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἰσχυροτάτους ὀργανισμούς. Πολλῆς λοιπὸν σπουδῆς ἀξίον εἶνε, ὅπως οἱ παῖδες ἀνατρέφονται κατὰ τρόπον, ὥστε νά δύνανται οὐ μόνον τὸν ἀνακείμενον αὐτοὺς πνευματικὸν ἀγῶνα ν' ἀντιμετωπίσωσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπερβιβάζουσιν φυσικὴν καταπόνησιν ἀκινδύνως νά ὑποστώσιν.

Εὐτυχῶς ἤρξισεν ἡδὴ νά γίνηται σκέψις περὶ θεραπείας τοῦ κακοῦ. Τὰ ἔργα τοῦ κ. Kingsley ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἡ κατὰ τῆς ὑπερβολικῆς καὶ πρῶτον πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῶν παιδῶν ἀντιδρασίς ἤρξισεν ν' ἀναφανίσθῃ ἐν τῇ κοινωνίᾳ, εἰ καὶ αὕτη, ὡς πᾶσα ἀντιδρασία, ὠθεῖται πέραν τοῦ ὀρίου. Ἐπιστολὴ ἡ πραγματεία κατὰχωρίζομενοι ἐκαστοτε εἰς τὰς ἐφημερίδας μνημονεύουσιν περὶ τοῦ ἀρτι γεννωμένου ὑπὲρ τῆς φυσικῆς τῶν παιδῶν θεραπείας ἐνδιαφέροντος. Καὶ ἄλλαι δὲ ἀποδείξεις ὑπάρχουσιν ὅτι ἤρξισαμεν πλέον νά ἐνωώμεν ὅτι ἐν τῷ συνήθει τρόπῳ τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδῶν δὲν προσέχουμεν ἰκα-

νῶς εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῶν εὐξίαν. Τὸ θέμα εἶνε προφανῶς ὄριμον πρὸς συζήτησιν.

Ἡ συμφωνία πρὸς τὰς ἀληθείας τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης φυσικῆς θεραπείας τῶν παιδῶν ἐν τῷ οἴκῳ καὶ τῇ σχολῇ εἶνε σκοπός, οὐ τὴν ἐκπλήρωσιν δὲν ἔπρεπε νῦν νά εὐχώμεθα. Εἶνε κενρὸς καὶ τὰ τέκνα ἡμῶν ν' ἀπολαύσωσιν τῶν εὐεργετημάτων, ἅτινα ἤδη παρατηρήσεις ἐν τοῖς χημικαῖς ἐργαστηρίοις γενόμεναι ἐπόρισαν εἰς τὰ κτήνη ἡμῶν. Δὲν θέλομεν διὰ τούτων νά υποβιβάζωμεν τὴν χρησιμότητα τῆς τελειοτέρας τῶν βοῶν καὶ προβάτων ἐπιμελείας· ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι, ἐπειδὴ καὶ ἡ μόρφωσις ὠραίων ἀνδρῶν καὶ ὠραίων γυναικῶν δὲν εἶνε ἀμοιρος σπουδαιότητος, τὰ ἐκ τῆς θεωρίας προκύψαντα καὶ ὑπὸ τῆς πράξεως ἐπιβεβληθέντα συμπεράσματα πρέπον εἶνε νά χρησιμεύσωσιν ὡς ὁδηγός καὶ ἐν τῇ ἀνατροφῇ τῶν παιδῶν. Πολλοὶ θὰ ἐπιπλαγῶσιν ἢ καὶ προσβέβλην ἴσως θὰ θεωρήσωσι τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας τὴν τοιαύτην τῶν ἰδεῶν συσχετίσιν· ἀλλ' εἶνε γεγονός ἀναντίλεκτον, ὅτι ὁ ἀνθρώπος ὑπάγεται ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὀργανικοὺς νόμους, ὡς οὗς καὶ τὰ κατώτερα ζῶα. Οὐδεὶς ἀνατόμος, οὐδεὶς φυσιολόγος, οὐδεὶς χημικός θὰ διατάσῃ νά ἠμελεσθῇ ὅτι αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ αἱ ἰσχύουσιν ἐν ταῖς ζωικαῖς λειτουργίαις τῶν ζώων ἰσχύουσιν καὶ παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ, ὅτι ἐπομένως τὰ ἐκ τῶν πειραμάτων καὶ παρατηρήσεων τῶν ἐπὶ τῶν ζώων γενομένων ἐξχθέντα συμπεράσματα ἐκτείνονται καὶ ἐπὶ τὸν ἀνθρώπον. Ὅσοι δὲ στοιχειώδης καὶ ἀν εἶνε εἴτι ἡ ἐπιστήμη τῆς ζωῆς, κατέχει ἡδὴ θεμελιώδεις τινὰς ἀρχὰς ἐκ τῶν διεπιστώσεων τὴν ἀναπτύξιν παντός ὀργανικοῦ ὄντος, μὴ ἐξαιρουμένου τοῦ ἀνθρώπου. Ὑπολείπεται νά ἐξετάσωμεν, ὅσον πρὸς τὸν σκοπὸν ἡμῶν ἐφαρκεῖ, ὅποια ὀφείλει νά εἶνε ἡ ἐπὶ τὴν ἀνατροφήν τῶν παιδῶν καὶ τῶν κορασιῶν ἐπιδρασίς τῶν ἀρχῶν τούτων.

Ἡ τάσις ἐκεῖνη τῶν πραγμάτων πρὸς τὴν εἰς τὸ ἐναντίον μεταστάσιν ἢ ἐν πολλοῖς σημείοις τοῦ κοινωνικοῦ βίου παρατηρούμενη, ἡ τάσις, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἡ τυραννία διαδέχεται τὰς ἐπαναστάσεις, αἱ μεταρρυθμιστικαὶ περίοδοι τὰς συντηρητικὰς καὶ ὁ ἀσκητισμὸς τὴν ἀκολασίαν, ἡτις ἐν τῷ ἐμπορίῳ παράγει ὅτι μὲν τὴν ἀκρὰν πίστιν, ὅτι δὲ τὸν πανικόν, ἡτις μεταγαί τὸν συρμόν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἀκροῦ εἰς τὸ ἄλλο, ἡ αὐτὴ τάσις ἐμφανίζεται καὶ εἰς τὰ διακροα συστήματα τῆς διαίτης. Μετὰ ἐποχὴν, καθ' ἣν ἐτρογῶν ἢ ἐπινον γενναίως, ἐπὴλθεν ἐποχὴ σχετικῆς ἐγκρατείας, ἡ ἰσχυρὰ ἐκδηλώσις τῆς κατὰ τῶν ὑπερβιβάζων τοῦ παρελθόντος διαμαρτυρίας εἶνε αἱ μωρῶθεις τάσεις τῶν ἐγκρατῶν (temperants) καὶ τῶν λαχανοφάγων. Ἡ μεταβολὴ αὕτη τῶν ἐξεων παρὰ τοῖς ἐνήλιξιν ἐπεξεταθῆ καὶ ἐπὶ τὴν διαίτην τῶν παιδῶν. Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐπίστευον ὅτι ὅσοι περισσότερο ἐτρογῶν τὰ

τέκνα αὐτῶν, κατὰ τοσοῦτον ὠφελούντο· εἴτι δὲ καὶ σήμερον παρὰ τοῖς πλουσίοις ἀγρόταις καὶ ἐν ταῖς ἀποκέντρους ἐπαρχίαις, ὅπου αἱ παλαιαὶ ἰδέαι ἐπὶ μακρότερον διατηροῦνται, εὐρίσκονται γονεῖς παρακινούντες τὰ τέκνα τῶν νά τρώωσι μέχρι κόρου. Ἄλλ' ἐν ταῖς ἀνωτέρας τάξεσι, παρ' αἷς ἡ ἐξ ἀντιδράσεως τάσις πρὸς ἀποχὴν ζωηρότερον ἐκδηλοῦται, δύναται τις νά παρατηρήσῃ διαθεσὶν πρὸς ὄλιω ἀνεπαρκῆ διατροφήν τῶν παιδῶν. Ἡ ἀηδία, ἣν αἱ τάξεις αὗται ἀισθάνονται διὰ τὴν λιχνείαν τοῦ παρελθόντος, συνετέλεσεν εἰς τὸ νά τροποποιήσωσι πολὺ μᾶλλον τὴν διαίτην τῶν παιδῶν ἢ τὴν ἰδίαν αὐτῶν· διότι, ἐνῶ ὁ καθ' ὑπόκρισιν αὐτῶν ἀσκητισμὸς μετριάζεται παρ' αὐτοῖς ὑπὸ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς φύσεως, ἐξακούουσιν αὐτὸν ὄλιω ἐλευθέρως ἐν τῇ εἰς τὴν διαίτην τῶν παιδῶν ἐφαρμογῇ αὐτοῦ.

Εἶνε ἀλήθεια πασίγνωστος, ὅτι καὶ ἡ ἀθρηγία καὶ ἡ ὀλιγοφαγία εἶνε ἀμρότεραι βλαβεραὶ· ἀλλ' ἐκ τῶν ὄσων τούτων ἀκρῶν τὸ δευτερον εἶνε τὸ ἐπιβλαβέστερον. Ὡς εἶπεν ἀνὴρ ἀρμοδιώτατος περὶ τὰ τοιαῦτα, «τὰ αποτελέσματα τῆς ἀθρηγίας εἶνε ἥττον ἐπιβλαβῆ καὶ ταχύτερον ἐπαναρθῶνται ἢ τὰ ἐκ τῆς ἐλλειπῶς σιτήσεως». Ἄλλως δὲ, ὅταν οἱ γονεῖς δὲν ἐπεμβάλωσιν ἀνοήτως, οἱ παῖδες σπανίως ἀθρηγῶσι καὶ σπανίως πάσχουσιν ἐκ δυσπεψίας. «Ἡ ἀθρηγία εἶνε ἐλάττωμα τῶν ἐνηλίκων μᾶλλον ἢ τῶν παιδῶν, οἵτινες σπανίως εἶνε λαίμαργοι, ἐάν μὴ ἀπέθισαν τοιοῦτοι ἐκ σφαλμάτων τῶν ἀνατρεπόντων αὐτοῦ», λέγει ὁ αὐτός. Τὸ περιοριστικὸν ἐκεῖνο σύστημα, ὑπὸ τὸ ὁποῖον τοσοῦτοι γονεῖς κρίνουσιν ἀναγκάσων νά ὑπεβιβάζωσι τὰ τέκνα τῶν, στηρίζεται ἐπὶ παρατηρήσεων ἀνεπαρκῶν καὶ ἐπὶ ψευδῶν συλλογισμῶν. Ὑπάρχει ἐν τῇ παιδικῇ νομοθεσίᾳ μεγάλη πλεθώρα κανονισμῶν, εἰς δὲ τῶν ἀτοπωτάτων εἶνε ὁ περιορίζων τὰς ὀρέξεις τοῦ στομάχου τοῦ παιδός.

«Ἄλλὰ πρέπει νά ἐπιτρέπωμεν εἰς τοὺς παῖδας νά ὑπερπληρώσιν τὸν στομάχον τῶν διὰ τροφῶν καὶ γλυκουσμάτων;» θὰ ἐρωτήσῃ τις. Τὸ ζήτημα οὕτω τιθέμενον ἀρνητικὴν βεβίως ἐπιδέχεται ἀπάντησιν. Ἄλλ' ἡμεῖς ἰσχυρίζομεθα τούτο, ὅτι ὅπως εἰς πάντα τὰ ζῶα, εἰς τὰ βρέφη, εἰς τοὺς ἀσθενεῖς, εἰς τοὺς ἐνήλικας τοὺς κανονικὸν βίον διαχόντας ἡ ὀρέξις εἶνε ἀσφαλὴς ὁδηγός, ὀφείλει πάντως νά εἶνε τοιαύτη καὶ εἰς τοὺς παῖδας· διότι ἄλογον θὰ ἦτο παρ' αὐτοῖς μόνον ὁ ὁδηγὸς οὗτος νά εἶνε σφαλὴρ καὶ ἀνάξιος ἐμπιστοσύνης.

ἴσως τινὲς θ' ἀντεπίσωσι πάραυτα εἰς τοὺς λόγους ἡμῶν πεπεισμένοι ὅτι δύνανται ν' ἀναφέρωσι παραδείγματα ἀναιρούντων ὄλιω αὐτοῦ. Ὅτι ὑπάρχουσιν τοιαῦτα παραδείγματα, δὲν δύναμεθα ν' ἀρνηθῶμεν· ἀλλ' αἱ τοιαῦτα ὑπερ-

βολοὶ εἶνε ἀποτέλεσμα αὐτοῦ τοῦ περιοριστικοῦ συστήματος, τοῦ ὁποῖου τὴν δικαιολογίαν ἀναλαμβάνουσιν, εἶνε ἡ φυσιολογικὴ ἀντιδρασία κατὰ τοῦ ἐπιβλαβέστερου εἰς τὸν στομάχον ἀσκητισμοῦ, ἀποδεικνύουσαι ἐπὶ μέρος τὴν γενικὴν ταύτην ἀλήθειαν ὅτι, ὅσοι ὑπεβλήθησαν νεοὶ ὄντες ὑπὸ αὐστηρότατον σύστημα ἐπιτηρήσεως, ἔχουσι τὴν διαθέσιν μετὰ ταῦτα νά περιπέσωσιν εἰς τὰς μεγίστας ὑπερβολὰς· εἶνε ἀνάλογοι πρὸς τὰ ἀποτρόπαια ἐκεῖνα φαινόμενα τὰ ἄλλοτε συνήθη εἰς τὰ μοναστήρια, ἐν οἷς αἱ μοναχὰὶ παρίστανται μεταπίπτουσαι ἐκ τῆς ἀκρᾶς σωφροσύνης εἰς δαιμονιώσαν ἀκολασίαν, καὶ καθόλου ἀποδεικνύουσαι τὴν ἀκατάσχετον ἰσχύον τῶν ἐπὶ μακρόν πιεθεισῶν ὀρέξεων. Παρατηρήσατε τὰς ὀρέξεις τοῦ παιδός καὶ τὸν τρόπον, καθ' ὃν θεραπεύουσιν αὐτάς. Ἡ πρὸς τὰ γλυκυσμάτα ὀρέξις εἶνε λίαν ζωηρὰ καὶ σχεδὸν καθολικὴ παρὰ τοῖς παισίν. Οἱ πλείστοι τῶν ἀνθρώπων φαντάζονται ὅτι αὕτη εἶνε ἀπλὴ λαίμαργία, καὶ ὅπως καὶ ἄλλαι σωματικαὶ ἡδοναὶ πρέπει καὶ αὕτη νά καταστῆληται· ἀλλ' ὁ φυσιολόγος, ὅστις ὁδηγούμενος ἐκ τῶν ἀνακαλύψεων αὐτοῦ ἄγεται ὁσημέραι περισσότερον εἰς τὸ νά εἰσθῆται τὴν φυσικὴν τάξιν τῶν πραγμάτων, ὑποπτέει ὅτι καὶ ἐν τῇ ὀρέξει ἐκεῖνη τοῦ παιδός ὑποκρύπτεται ἄλλο τι αἴτιον ἢ τὸ συνήθως ὑποτιθέμενον, καὶ αἱ ἐρευνᾶ αὐτοῦ δὲν βραδύνουσι νά δικαιοῦσιν τὰς ὑποψίας του. Ἀνακαλύπτει ὅτι τὸ σάκχαρον ἀποτελεῖ σπουδαῖον παραγοντα ἐν τῇ ἀνακρούσει τοῦ ὀργανισμοῦ, ὅτι αἱ σακχαρώδεις καὶ λιπαραὶ οὐσίαι ὀξειδῶνται ἐν τῷ ἡμετέρῳ σώματι, ἐντεῦθεν δὲ παράγεται θερμότης, ὅτι τὸ σάκχαρον εἶνε ἡ μορφή, ὃ ἡς πλείστοι ἄλλαι σύνθετοι οὐσίαι πρέπει νά διέλθωσιν ἐν αὐτῷ τῷ ἡμετέρῳ σώματι πρὸς παραγωγήν ζωικῆς θερμότητος· διότι οὐ μόνον τὸ ἄμυλον μεταβάλλεται εἰς σάκχαρον διακρούσης τῆς πέψεως, ἀλλ' ὡς ἀπεδείχθη ὑπὸ τοῦ Κλαυδίου Βερνάρδου, τὸ ἡπαρ ἡμῶν εἶνε μηχανὴ, ἐν τῇ ὁποίᾳ καὶ τὰ ἄλλα συστατικά τῆς τροφῆς, ἢν λαμβάνομεν, μεταβάλλονται εἰς σάκχαρον, τὸ ὁποῖον τοσοῦτον ἀναγκαῖον εἶνε εἰς τὸν ὀργανισμόν, ὥστε παράγεται ἐξ ἀζωτούχων οὐσιῶν, ὅταν δὲν παρέχεται εἰς τὸν στομάχον κατ' ἄλλον τρόπον. Ἐάν λοιπὸν λάθωμεν ὑπ' ὄψιν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν μεγάλην τοῦ παιδός ὀρέξιν πρὸς τὰ σακχαρώδη, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν οὐχ ἥττον μεγάλην αὐτοῦ ἀποστροφήν πρὸς τὰς λιπαράς τροφάς, αἵτινες κατὰ τὴν ἐν τῷ σώματι ὀξειδῶσιν παράγουσι τὴν μεγίστην ποσότητα θερμαντικοῦ, ἔχομεν λόγους νά δεχθῶμεν ὅτι ἡ περισσὴ χρῆσις τῶν πρώτων ἀναπληροῖ τὴν ἐλλείψιν τῶν δευτέρων, ὅτι ὁ ὀργανισμὸς ἀπαιτεῖ περισσότερον σάκχαρον, διότι δὲν δύναται ν' ἀφομοιώσῃ τὸ λίπος. Οἱ παῖδες ἀγαπῶσιν ὡσάύτως τὰ φυτικά ὀξέα· οἱ παντός εἶδους καρποὶ εἶνε

τόσον ευχάριστος εἰς αὐτοὺς τροφή, ὥστε ἐν ἐλλείψει ὠρίμων καταβροχιζουσιν ἄωρους σταφυλάς ἢ ἐντελῶς πράσινα μήλα. Ἀλλὰ τὰ φυτικά, ὅπως καὶ τὰ ὀρυκτὰ ὀξεῖα, οὐ μόνον εἶνε καθόλου τονικά, ὅταν μετριῶς λαμβάνωνται, ἀλλὰ καὶ ἄλλην ὠφέλειαν παρέχουσιν, ὅταν λαμβάνωνται ἐν τῇ φυσικῇ αὐτῶν μορφῇ. «Τοὺς ὠρίμους καρπούς, λέγει ὁ ἰατρός Combe, μεταχειρίζονται πολὺ ἀφθονώτερον ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ ἢ παρ' ἡμῶν καὶ συγχάσις λίαν ἐπωφελῶς πρὸς, διέγερσιν τῶν ἀτελῶς λειτουργούντων σπλάγχχνων».

Παρατηρήσατε ἥδη ὅποια ἀσυμφωνία ὑπάρχει μεταξύ τῶν ἐμφύτων ἀναγκῶν τῶν παιδῶν καὶ τοῦ δικαιοκρατοῦ συστήματος, ὑπὸ τὸ ὅποιον ὑποβάλλεται ὀρεξίαις ἰσχυρόταται αὐτοῦ καὶ ἀναμφισβήτως ἐκφραζοῦσαι φυσικὰς ἀνάγκας τῆς παιδικῆς ἡλικίας οὐ μόνον παραγνωρίζονται, ἀλλὰ συνήθως καὶ καταπιέζονται. Ἄρτος καὶ γάλα τὴν πρῶταν, εἶπον μετὰ ἄρτου καὶ βουτύρου τὴν ἐσπέραν ἢ ἄλλο τι ἐξ ἴσου ἀνούσιον εἶδημα ἀποτελοῦσιν ἀπαρκαθῶς τὴν τροφήν αὐτοῦ. Πᾶσα ἱκανοποίησις τῆς γέυσεως θεωρεῖται ἀνωφελῆς ἢ μάλιστα βλαβερὰ. Τὶ δὲ ἐκ τούτου συμβαίνει; Ὅταν κατὰ τὰς ἐορτὰς οἱ παῖδες δύνανται ν' ἀπολαύσασιν ἀκωλύτως τῶν εὐαρέστων εἰς αὐτοὺς πραγμάτων, ὅταν χρηματικὸν ὄψον καταστήσῃ εἰς αὐτοὺς εὐκόλον τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἀπὸ πολλοῦ ἐκ τῶν προθηκῶν τοῦ ζαχαροπλαστοῦ κινούντων τὴν ὄρεξιν αὐτῶν γλυκυσματων, ἢ ὅταν ἀφίνωνται ἐλεύθεροι νὰ τρέχωσιν εἰς τοὺς ὀπωροφόρους κήπους, τότε ἀφ' ἐνὸς μὲν ἢ ἐπὶ μακρὸν καταπιεσθεῖσα ἐπιθυμία, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἢ μέλλουσα ἐκ νέου ν' ἀρχίσῃ μακρὰ ἀποχὴ ὠθεῖται αὐτοὺς εἰς μεγάλην καταχρησιν. Ὅταν δὲ ἐπέλθωσιν αἱ δυσπεψίαι, τότε ἀποφάνονται ὅτι ἂν πρέπει οἱ παῖδες ν' ἀφίνωνται ἐλεύθεροι εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν ὀρεξέων τῶν, καὶ τὰ λυπηρὰ ταῦτα ἀποτελέσματα τοῦ περιορισμοῦ φυσικῶν ἀναγκῶν φέρουσιν ὡς ἀπόδειξιν ὅτι ἐτι πλείων περιορισμὸς ἀπαιτεῖται! Ὅτι οἱ πρὸς δικαιολογίαν τῆς εἰς τὰς ὀρεξίαις τοῦ παιδῶς ἐπιμετρώσεως φερόμενοι λόγοι ἂν εἶνε ὀρθοί, εἶνε αὐτόδηλον διότι, ἐὰν ἐπιτρέπετο εἰς αὐτὸν νὰ τρώῃ καθ' ἑκάστην ἐκ τῶν ἡδυτέρων τούτων τροφῶν τῶν φυσιολογικῶς αὐτοῦ ἀνάγκας θεραπευστῶν, σπανίως θὰ ἔτρωγε περισσότερον ἢ ὅσον εἶνε ἀναγκαῖον, τοῦθ' ὅπερ πράττει νῦν εὐκαιρίας δεθείσης. «Ἐὰν οἱ καρποὶ, λέγει ὁ ἰατρός Combe, ἀπετέλουσαν μέρος τῆς καθημερινῆς τῶν παιδῶν τροφῆς (λαμβανόμενοι κατὰ τὸ φαιγνόν, οὐχὶ δὲ μετ' αὐτό, ὡς αὐτὸς λέγει), οὗτοι θὰ ἦσαν ἀπλήρητοι τοῦ πειρασμοῦ ἐκείνου, τοῦ ὠθεῖν αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ καταβροχιζῶσιν ἄωρους καρπούς». Τὸ αὐτὸ δὲ ἀληθεύει καὶ περὶ τῶν ἄλλων τροφῶν.

Ἐπάρχουσι λοιπὸν ἰσχυροὶ λόγοι πείθοντες

ἡμᾶς νὰ ἐμπιστευώμεθα εἰς τὰς ὀρεξίαις τοῦ παιδῶς οὐδὲ εἶνε δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ ὀδηγὸς ἀξίως πλείονος ἐμπιστοσύνης. Ὅταν ἡ μήτηρ ἢ τροφὸς ἀρνῆται νὰ ὀδῶσιν εἰς αὐτὸν ζητοῦντα καὶ πάλιν ἐκ τινος πραγματος, ποῦ στηρίζεται; Πιστεύει ὅτι ὅσον ἦν ἔλαθεν εἶνε ἀρκετὸν; ἀλλὰ τίνες λόγοι πείθουσιν αὐτὴν περὶ τούτου; ἔχει μυστικὴν τινα συνεννόησιν μετὰ τοῦ στομάχου τοῦ παιδῶς ἢ διορατικὴν τινα δύναμιν ἐπιτρέπουσαν εἰς αὐτὴν νὰ διακρίνῃ τὰς ἀνάγκας τοῦ σώματός του; Ἀλλὰ τότε πῶς δύναται ν' ἀποφάνηται μετὰ βεβαιότητος; Τὸ ποσὸν τῆς ἀπαιτουμένης ἐκάστοτε τροφῆς ἐξαρτᾶται ἐκ πολλῶν καὶ πολυπλόκων αἰτίων, ποικίλλει μετὰ τῆς θερμοκρασίας, τῆς ὑγρομετρικῆς καὶ ἡλεκτρικῆς καταστάσεως τῆς ἀτμοσφαιρας, μετὰ τῆς γενομένης ἀσκήσεως τοῦ σώματος, μετὰ τῆς ποιότητος καὶ ποσότητος τῆς κατὰ τὸ προηγούμενον γεύμα ἢ δεῖπνον ληφθείσης τροφῆς. Πῶς δὲ αὕτη δύναται νὰ καθορίσῃ τάποτελέσματα τοιαύτης περιπλοκῆς αἰτίων; Παιτὴρ πενταετοῦς παιδίου ὑπερέχοντος πάντων τῶν ὀμηλικῶν κατὰ τὸ ὕψος τῆς κεφαλῆς, ἰσχυροῦ, ῥοδόχρου, ζωηροῦ, ἔλεγεν εἰς ἡμᾶς: «Δὲν δύναμαι νὰ εὐρῶ οὐδένα τεχνητὸν κανόνα, δι' οὗ νὰ ὀρίζω τὸ ποσὸν τῆς ἐκάστοτε ἀρκούσης εἰς αὐτὸ τροφῆς. Ἐὰν εἶπω «τόσον ἀρκεῖ», εἶνε ἀπλή ὑπόθεσις, ἢ δὲ ὑπόθεσις δύναται νὰ εἶνε ἐξ ἴσου ἐσφαλμένη ὅσον καὶ ὀρθή. Ἐπειδὴ λοιπὸν οὐδόλως θεωρῶ ἑμαυτὸν μαντιν, τὸ ἀφίνω νὰ τρώῃ, ὅσον θέλει». Καὶ τῷ ὄντι, ἂν τις κρίνῃ ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος, θὰ ὁμολογήσῃ τὴν σύνεσιν τῆς διαγωγῆς του. Ἡ εἰς ἑαυτοὺς ἐκείνη πεποίθησις, μεθ' ἧς οἱ γονεῖς νομοθετοῦσι διὰ τὸν στομάχον τῶν τέκνων τῶν, ἀποδεικνύει αὐτοὺς ὅλως ξένους πρὸς τοὺς φυσιολογικοὺς νόμους· διότι, ἐὰν οἰκειότερον πρὸς αὐτοὺς εἶχον, θὰ ἐδεικνύοντο μετριώτεροι, «ἢ ὑπερηράνεια τῆς ἐπιστήμης, παραβαλλομένη πρὸς τὴν ἀλαζονείαν τῆς ἀμαθείας εἶνε ταπεινοφροσύνη». Ἴνα τις κατανοήσῃ πόσον πρέπει νὰ ὑπισπῆται πρὸς τὰς ἀνθρωπίνους κρίσεις, νὰ ἔχῃ δὲ πίστιν εἰς τὴν προδιατεταγμένην τῶν πραγμάτων τάξιν, ἢς παραβληθῇ τὴν τὸλμην τοῦ ἀπείρου ἰατροῦ πρὸς τὴν σύνεσιν τοῦ μεγάλου ἰατροῦ, ἢ ἢς ἀνείξῃ τὸ ἔργον τοῦ Sir John Forbes Ἡ φύσις καὶ ἡ θεραπευτικὴ τέχνη, ἐν ᾗ θὰ μαθῇ ὅτι, ὅσω βελτιωτέρων γνώσιν ἀποκτᾷ τις τῶν νόμων τῆς ζωῆς, κατὰ τοσοῦτον καθίσταται δυσπιστότερος μὲν πρὸς ἑαυτὸν, εὐπιστότερος δὲ πρὸς τὴν φύσιν.

Ἐκ τοῦ ζητήματος τῆς ποσότητος μεταβαίνοντες εἰς τὸ ζήτημα τῆς ποιότητος τῆς τροφῆς τὴν αὐτὴν παρατηροῦμεν τάσιν πρὸς ἀσκητισμόν. Φρονοῦσιν ὅτι οὐ μόνον φειδωλῶς πρέπει νὰ παρέχεται εἰς τοὺς παῖδας ἡ τροφή, ἀλλὰ καὶ ἢ παρεχομένη νὰ συνίσταται ἐκ στοιχείων ἡττον θεραπευτικῶν. Εἶνε διαδεδομένη ἡ γνώμη ὅτι ὀλίγη

ζωικῆς τροφῆς ἔχει ἀνάγκην ὁ παῖς. Καὶ εἰς μὲν τὰς ἀπορωτέρας τάξεις φαίνεται ὅτι ἡ οἰκονομία ἐνέπνευσε τὴν ἰδέαν ταύτην· ὅτι ἀρέσκει εἰς ἕκαστον, τοῦτο καὶ φρονεῖ· οἱ γονεῖς οἱ μὴ δυνάμενοι ν' ἀγοραζώσιν ἀρκετὸν κρέας λέγουσιν εἰς τὰ τέκνα τῶν, «τὸ κρέας δὲν εἶνε καλὸν διὰ τοὺς μικροὺς», ὅ,τι δὲ ἦτο κατ' ἀρχὰς ἀπλή δικαιολογία, διὰ τῆς συνεχῆς ἐπαναλήψεως κατέστη ἀρχή. Εἰς δὲ τὰς εὐπόρους τάξεις ἐπέδρασε τοῦτο μὲν τὸ παράδειγμα τῶν πολλῶν, τοῦτο δὲ αἰ ἐκ τοῦ λαοῦ λαμβανόμενα τροφῶν, ἐν μέρει δὲ καὶ ἢ κατὰ τῶν ἄγαν φιλοκρεατικῶν ὀρεξέων τῶν προγενεστέρων γενεῶν ἀντιδρασίαις.

Ἐὰν ἐν τούτοις ἀναζητήσωμεν τοὺς λόγους, ἐφ' ὧν ἡ γνώμη αὕτη στηρίζεται, οὐδένα ἢ ἀσημαντόν τινα θὰ εὐρωμεν. Εἶνε γνώμη ἐπαναλαμβανόμενη καὶ ἀσπαστὴ γενομένη ἄνευ ἀποδείξεων, ὅποια ἦτο καὶ ἢ οὐχὶ πρὸ πολλοῦ ἐπιβάλλουσα τὴν χρῆσιν τῶν σπαργάνων. Καὶ εἶνε μὲν λίαν πιθανόν ὅτι διὰ τὸν στομάχον τῶν μικρῶν παιδῶν, τῶν ὁποίων ἡ μυϊκὴ δύναμις δὲν ἀνεπτύχθη ἐτι ἰκανῶς, τὸ κρέας ὡς ἀπαιτοῦν σημαντικὴν κατεργασίαν μέχρις οὗ μεταβληθῇ εἰς χυμὸν δὲν εἶνε κατάλληλος τροφή. Ἀλλ' ἢ ἀντίρροισις αὕτη δὲν ἰσχύει καὶ διὰ τὰς ζωϊκὰς τροφὰς, ἐξ ὧν ἠθέλει ἀφαιρεθῇ τὸ ἰνώδες μέρος· οὐδένα τόπον ὡσαύτως ἔχει, ὅταν μετὰ δύο ἢ τρία ἔτη ἀπὸ τῆς γεννήσεως ὁ στομάχος τοῦ παιδίου ἀπέκτησῃ μεγάλην μυϊκὴν δύναμιν. Ἀλλ' ἢ ἐνῶ οἱ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης ταύτης λόγοι εἶνε ἐν μέρει μὲν δίκαιοι ὡς πρὸς τὰ νήπια, ὅλως δὲ ἀβασίμοι ὡς πρὸς τὰ μάλλον ἐνήλικα παιδία, ἢ τῆς ἐναντίας γνώμης ἀπόδειξις εἶνε ἰσχυρὰ καὶ βεβηχίαι. Ἡ τῆς ἐπιστήμης ἀπόφρασις καταδικάζει διαρρηθῆναι τὴν κοινὴν ὀρεξίαν ὑπεβλάσμεν τὸ ζήτημα εἰς τὴν κρίσιν δύο τῶν ἐξελωτέρων ἡμῶν ἰατρῶν καὶ πολλῶν τῶν διακεκριμένων ἡμῶν φυσιολόγων, πάντες δ' ὁμοφώνως ἀπεφάνθησαν ὅτι οἱ παῖδες πρέπει νὰ λαμβάνωσιν ἐξ ἴσου, εἰ μὴ μάλλον, ὀρεπτικὴν τροφήν πρὸς τοὺς ἐνήλικας.

[Ἔπεται συνέχεια]

ΤΑ ΛΟΥΤΡΑ ΜΑΣ

Μὴ νομίζετε ὅτι εἶνε ὀλίγα τὰ ἱαματικά λουτρά ἐν Ἑλλάδι.

Εἶνε σχεδὸν φανερόν ὅτι ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἑλληνες ἐπαύσαμεν πρὸ καιροῦ νὰ τρέφωμεν τὴν ἰδιόζυσαν ἐκείνην σπογγὴν τῶν ἀρχαίων προγόνων μας πρὸς τὸ ὕδωρ. Ἐπαύσαμεν ἴσως τοῦτο τὸ κακὸν ἀκόμη καὶ πρὸ τῆς ἐποχῆς ἀφ' ἧς τὸ Ἀδριατικὸν ὑδραγωγεῖον ἤρχισε νὰ μᾶς ἐξυποστέλλῃ, διὰ τοῦ δικτύου τῶν σωλήνων του, τὸν κοιλιακὸν τύπον ὑπὸ τὴν μορφήν

τοῦ ὑγροῦ στοιχείου, ἐν τούτοις ἱαματικά πηγαὶ καὶ ὑπάρχουσι πολλά παρ' ἡμῶν καὶ ἀλιζάνονται ὁσημέραι διὰ τῆς ἀνακαλύψεως καὶ τῆς διαφρμίσεως νέων τοιούτων.

Τὴν ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τούτου ἐνόμισεν ὅτι μοῦ ἔδιδε τελευταῖον εἰς τακτικὸς τῶν λουτρῶν μας θαμῶν, μὴ γνωρίζων καλῶς καὶ ὁ ἴδιος ἀπὸ τί πάσχει, διὰ τοῦ ἐξῆς συλλογισμοῦ: — Τὸ χειρότερον ἱαματικὸν νερὸν εἶνε καλῆτερο παντὸς φαρμάκου, καὶ ἢ διὰ τῶν λουτρῶν θεραπεία ἢ ἀνωδυνωτέρα πάσης ἄλλης.

Ἀληθῶς δὲ ὁ κόσμος φαίνεται ὅτι ἐκτιμᾷ δεόντως τὴν γνώμην ταύτην καὶ ἦδη ἀπὸ τοῦ σιδηροῦ «Κόκκινου νεροῦ» τοῦ χλωροῦ Ἀγιοκαμποῦ, ὅπου ὑπὸ σκηνας δικαιομένον διαμένουσιν ἵνα θεραπευθῶσιν οἱ πάσχοντες, μέχρι τῆς ἀκροτάτης πηγῆς τῶν θεϊκῶν ὑδάτων τῆς ἀμμόδου Κυλλήνης, πολλά καὶ διάφορα ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς ἐγκαταστάσεως καὶ λειτουργίας βαθμίδες ποικίλλουσι τὴν μακρὰν κλίμακα τῶν πολυωνύμων λουτρῶν μας, χωρὶς ἐννοεῖται νὰ παραλείπωνται μεταξύ αὐτῶν οὔτε τὰ αλουτρά τοῦ Καϊάφα» πλησίον τοῦ Πύργου τῆς Ἡλείας, ὅπου κατὰ τὴν μετριόφροναν εἰς τὰς ἐφημερίδας διαφῆμισιν τοῦ ἐνοικιστοῦ «ὅσοι μεταβῶσι δὲν θὰ μετανοήσωσι».

Καὶ οὕτω πᾶσα οἰαδήποτε νόσος εἰς ἅπαντα ἀνεξαιρέτως τὰ λουτρά μας ἀναντιρρήτως θεραπεύεται, περὶ τούτου νὰ ἦσθε ἐντελῶς βεβηχοί, ἀρκεῖ μόνον νὰ μεταβῆτε ἐκεῖ. Τὴν διαβεβαίωσιν ἄλλως τε τῆς θεραπείας ὅλων τῶν νοσημάτων, γνωστῶν σας καὶ ἀγνωστων, τὴν βλέπετε καὶ εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἀλλὰ κυρίως τοιχοκολλημένην εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ λουτρά μας ὑπὸ τὴν μορφήν κολοσσιαίων καὶ πολυχρόμων γνωστοποιήσεων. Ἐκάστη πηγὴ μας θεραπεύει εἰδικῶς μὲν δύο-τρὶς τὸλάχιστον ἀσθενείας, γενικῶς δὲ ὅλας ἀνεξαιρέτως καὶ μόνον τῆς Καναθοῦ πηγῆς ἢ θεραπευτικῆς ἰδιότητος δὲν ἀπεδόθη εἰσέτι εἰς οὐδὲν τῶν λουτρῶν μας.

Ἀλλὰ, δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ μεταβῆτε εἰς τὰ λουτρά μας· πρέπει καὶ νὰ κατορθώσετε νὰ φέρετε γενναίως τὸν σταυρὸν εικοσαήμερου τοῦλάχιστον διαμονῆς καὶ νὰ προσπαθήσετε διὰ μυρίων προσυλάξεων, ἵνα μὴ ἀσθενεῖτε σοβαρώτερα ἐκείνης, ἢν μετέβητε νὰ θεραπεύσητε, σας ἐξαποστείλῃ εἰς ἐντάμωσιν τῶν δικαιομένων εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς τοῦ Κυρίου, εἴτινες, εὐτυχῶς δι' αὐτοὺς, οὔτε τρώγουσιν τὰ φαγητὰ τῶν λουτρῶν μας, οὔτε πίνουν τὰ ἱαματικά αὐτῶν ὕδατα.

Δὲν ἔχετε λοιπὸν παρὰ, πρῶτον νὰ μεταβῆτε εἰς τὰ λουτρά, δεύτερον νὰ προσπαθήσετε νὰ ζήσετε, καὶ τρίτον νὰ κατορθώσετε νὰ ὑπομείνετε τὴν κακοπαθειαν, τὰς παντοσείδας στερήσεις καὶ τὴν ἀκαθαρσίαν, εἴτινες ἀπανταχοῦ σχεδὸν τῶν λουτρῶν μας ἔχουν στήσῃ γενναίως

τά λημέρια των. Όλα αυτά είναι δύσκολα, δυσκολώτατα, το αναγνωρίζω, διά πολλούς λόγους αναγομένους εις τὴν συγκοινωνίαν μας, εις τὴν κλιματολογικὴν κατάστασιν τῶν λουτρῶν μας καὶ εις τὴν ἀόριστον καὶ ἀσπῆ ἰδίως ἰδέαν, ἣν ἔχουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περὶ τῆς διαίτης ἐν γένει τῶν πασχόντων καὶ οἱ ἐνοικιασταὶ τῶν λουτρῶν καὶ οἱ διάφοροι καταστηματαρχαὶ οἱ ἐν αὐτοῖς ἐγκατεστημένοι. Ὅταν ὁμοῦ κατορθώσετε νὰ φέρετε εἰς πέρας τοὺς Ἑρακλείους ὄντως πύτους ἄθλους, οὗς λίαν συντόμως καὶ ὄχρως περιέγραψα, τότε νὰ ἦσθε πλέον ἢ βέλαιος ὅτι—δὲν θὰ θεραπευθῆτε. Αὐτὸς εἶνε δηλ. ὁ κανὼν, διότι ὑπάρχουν καὶ ἐξαίρεσις, ἐγὼ ὁμοῦ λίαν νομιμόφρων ἄνθρωπος ὑπήχθην πάντοτε τακτικῶς καὶ ἀπαρεγκλίτως εἰς τὸν κανόνα. Ἴσως μοῦ λείπει καὶ ἡ πίστις, διότι φαίνεται ἀπὸ τῆς ἀρχαίας τοῦ Σιλβάμ κολυμβήθρας μέχρι τῶν νεωτέρων μας τούτων ποιικλωνύμων κολυμβηθῶν, μόνον ἡ πίστις ἔσωσε τοὺς ἀναπήρους καὶ πάσχοντας τοὺς καταδυμένους εὐλαβῶς ἐν αὐταῖς. Ἀλλά, ἀπὸ τὰς ἄλλας μάλιστα τῶν λουτρῶν μας δύσκολον εἶνε νὰ σὰς σώσῃ καὶ αὐτὴ ἡ πίστις. Ὅπου ὑπάρχουν ὑποφερτοὶ λουτήρες, δὲν θὰ εὑρετέ κατάλληλα ξενοδοχεῖα, ὅπου ὑπάρχουν καλὰ ξενοδοχεῖα δὲν θὰ εὑρετέ λουτήρες δι' ἀνθρώπους, ὅπου ὑπάρχουν καὶ τὰ δύο, ἐκεῖ εἶνε ἔτοιμοι οἱ πυρετοὶ νὰ σὰς σπείξωσιν εἰς τὰς θερμάς των ἀγκαλίας. Γιατρικὴν περιθαλψὴν πλὴν μιᾶς ἐξαίρεσεως οὐδαμῶς θὰ συναντήσετε. Λειτουργοὶ δὲ σημειώσατε καὶ λουτρά, ὅπου οὔτε λουτήρες οὔτε ξενοδοχεῖα θὰ ἀπαντήσητε, ὅπως ὑπάρχουν καὶ λουτρά, ὅπου ὁ οἰκείος ἀστυνόμος σὰς λέγει δῆθεν ἐμπιστευτικῶς «νὰ μὴ ἀπομακρυνεσθε καὶ πολὺ, διότι ἀκούσθηκαν κἄτι φυγόδικοι εἰς τὰ περίξ».

Λεπτομερεῖας μοῦ εἶνε ἀδύνατον νὰ δώσω, ὅπως οὐδὲ κατὰ διάνοιαν μοῦ ἐπέρχεται ἡ ἰδέα νὰ καταδείξω τὰς ἑλλείψεις ἐκάστου τῶν λουτρῶν μας ὀνομαστί. Τὸ ἔπραξα ἄλλοτε εἰς παρωχημέναις ἐποχαῖς πρὸ τοῦ πολέμου, ὅτε ἤμην φαίνεται γενναϊότερος, τολμήσασι νὰ γράψω εἰδικῶς περὶ τῶν λουτρῶν τῆς Αἰδηψοῦ ὅ,τι περίπου γράφω σήμερον περὶ τῶν λουτρῶν μας ἐν γένει. Ἀλλ' ὁ ἐνοικιαστής, εἰς κολοσσός ἀπόπληκτος, ἀποπνεύων διαρκῶς λίπος καὶ ἰδρωτὰ ὑπὸ τὴν ἀσφυκτικὴν τῆς Αἰδηψοῦ πνιγὴν, ἠπειλήσεν ἀόριστως ἀλλ' ἀρκετὰ ἐμφαντικῶς, ὅτι θὰ τὸν σχίσῃ σὰν σαρκέλλα, ἐὰν τὸν ἀνακαλύψῃ τὸν ἀσθεῖ ἐκεῖνον τολμητὴν, ὃν καὶ ἐκόσμει ἀφειδῶς διὰ πολλῶν λίαν εὐφρόμων ἐπιθέτων. Εὐτυχῶς εἶχον τὴν ἐρόνησιν νὰ μὴ ὑπογράψω τὴν ἀτυχῆ ἐκείνην τῆς Αἰδηψοῦ περιγραφὴν μου, καὶ οὕτως διέφυγον τὸν κίνδυνον νὰ ἀποθάνω ὅπως τὰ θύματα τοῦ Πιτυοκάμπτου καὶ ἠδυνήθην νὰ ἐξακολου-

θήσω φιλοσοφῶν ἐπὶ τῶν κολοσσικῶν ὄντως ἐμποδίων, ἅτινα συναντᾷ εἰς τὸν δύσκολον ὁρμόν της πλειστάκις ἡ ἀλήθεια.

Ἄλλος ὁμοῦ ἀτυχέστερος ἐμοῦ, πληρῶν πιθανόν καὶ αὐτὸς διὰ τῶν παθημάτων τοῦ ἑτέρου στήλην τοῦ μαρτυρολογίου τῶν ἐπισκεπτῶν τῶν λουτρῶν μας καὶ νομίζων ἐκ παρεξηγήσεως φαίνεται ὅτι οὐ μόνον ν' ἀγαπᾷ τις καὶ νὰ φιλοσοφῇ ἐπὶ τῆς ἀληθείας πρέπει ἀλλὰ καὶ νὰ γράφῃ αὐτῇ, ἀπεφάσισε νὰ καυτηριάσῃ τὴν ἀβλίαν ἐνός τῶν λουτρῶν μας κατάστασιν, διὰ μιᾶς ὀριμῆς ἐν τινι ἐφημερίδι περιγραφῆς, πρὸς τὰς μάλιστα μέχρι τοῦ θράσου νὰ θέσῃ καὶ τὸ ὄνομα του φαρδὺ πλατὺ ὑπὸ τὰς παρατόλμους ἐκείνας μελέτας. Τί νομίζετε ὁμοῦ ὅτι τοῦ συνέβη ; Ἄμα ἐγνώσθη ἐκεῖ τίς ὁ ἱερόσουλός, ἐκηρύχθη οὗτος ἀμέσως ὑφ' ὄλου τοῦ χωριοῦ πλέον ἢ πανωλόβητος, κατηραμένος, ὁ ὁποῖος ἐξέυθρισε τὰ ἄγια τῶν ἁγίων καὶ διὰ τὸν ὅποιον οὐδὲν καθαρτήριον πλέον ὑπήρχεν οὔτε ἐν τοῖς λουτροῖς, οὔτε ἀλλοχρῶς τῆς γῆς. Ὁ ἰδιοκτῆτης του τὸν εἰδοποίησεν ὅτι τὸ ὄνομα τῶν ἐνοικιασθῆ καὶ νὰ ξεκουμισθῆ ἀμέσως· οἱ ἐπιστάται τῶν λουτρῶν δὲν τὸν ἄφρονον νὰ λουστῇ καὶ τὰ ἐστιατόρια ὅλα δὲν τοῦ εἰδοῦσαν φαγητόν, καὶ τὰ παιδιά τῆς πηγῆς μὴ τολμῶντα νὰ τοῦ ἀρνηθοῦν φανερὰ τὸ ὕδωρ αὐτῆς ἐψιθυρίζον λίαν ἐμφαντικῶς : «φαρμάκι νὰ σοῦ γένη». Ἀποφασίζει πρὸ τοιαύτης καταστάσεως, ἀπειλοῦσης χειροτέρας διαστάσεις, νὰ φύγῃ ὁ δυστυχῆς· ἀλλ' οὐδεὶς λεμβούχος ἤθελε νὰ τὸν μεταφέρει εἰς τὸ ἀτρόπλιον, ὅπως οὐδεὶς ἀμαζηλάτης εἰς τὸν πλησιέστερον σιδηροδρομικὸν σταθμόν ! Ὁ ἄνθρωπος ἔφθασεν εἰς ἀπόγνωσιν· καὶ κατάρθωσε μὲν ν' ἀναχωρήσῃ ἐκείθεν, ἀλλ' οὐδέποτε πλέον ἐτόλμησε νὰ θιγῇ τὰ ἱερά τῶν λουτρῶν μας μειονεκτήματα.

Ἐὰν συνελέγοντό ποτε εἰς ἐν βιβλίον ὅλα ὅσα ὑπέστησαν μέχρι τοῦδε οἱ ἐπισκέπται τῶν διαφόρων λουτρῶν μας, θ' ἀπηρτίζετο συλλογὴ ἐκ τῶν περιεργότερων ἀνεκδότων, πολὺτιμος ὅσον καὶ τὰ συναξάρια τῶν ἁγίων. Ὅλους τοὺς ἐντοπίους τῶν περιωμένων λουτρῶν μας, ἀπὸ τοῦ φουστανελλοφόρου ἐπιστάτου, ὃν ἐγκατέστησεν ἐκεῖ ὑπερήφανον ὁ κομπάρος του ὁ δῆμαρχος, μέχρι καὶ τῶν νηπίων αὐτῶν ἀκόμη, μία μόνη σκέψις τοὺς διαπνέει νυχθημερόν, πῶς νὰ ἐκμεταλλεῦθωσιν ἐπικερδέστερον τοὺς πάσχοντας. Τοὺς θεωροῦν ὡς ὄντα ὅπως ξένα πρὸς αὐτούς, δὲν τοὺς συγκαταλέγουσιν κἂν μεταξύ τῶν ὁμοίων των, ἀλλὰ τοὺς κατατάσσουσιν εἰς στήλην ἄλλων ὄντων τῆς Ζωολογίας, πολὺ κατωτέρην, οὐδὲν κοινὸν ἔχουσαν μὲ τὴν ἰδικὴν των, ἐπιτηδεῖαν μόνον πρὸς ἐκμετάλλευσιν.

Εἰς ἐν ἐκ τῶν λουτρῶν μας, πρὸς κυρίαν παραπνοουμένην εἰς τὸν ἰδιοκτῆτην αὐτῆς ὅτι κάτωθι τοῦ ὄνοματός της αἰ ἀγγεῖς του τὴν ἠνώχλου

κατὰ τὴν νύκτα καὶ διὰ τοῦ θορύβου καὶ διὰ τῆς ὀσμῆς των, ἐκεῖνος ἀπήντησε μετ' ἀξιερίστου ἀφελείας :

— Καὶ ποῦ θέλεις νὰ ξενουχίσουν τὰ γίδια, ὄζω ; Δὲν πᾶς τοῦ λόγου σου καλῆτερά νὰ ξενουχίσῃς ὄζω ! Ὅσο ἔχω ἐγὼ τὰ γίδια μου δὲν ἔχω οὔτε τοῦ λόγου σου οὔτε κανένα.

Καὶ περὶ ὑγιεινῆς οὐδεμίαν ἰδέαν ἔχουν. Μίαν ἐσπέραν ἐπιστρέφων ἐν κοιμῆθῳ εὗρον τὸ ὄνοματίον μου πλημμυρισμένον ἀπὸ νερά, διότι εἰς τὸ κεφάλι τῆς οἰκουράς μου ἐπήλθεν ἡ φαινή ἰδέα νὰ τὸ σπυγγαρίσῃ κατ' ἐκείνην τὴν ὄραν καὶ εἰς τὴν εὐλογον παρατήρησίν μου ἀπήντησεν ἀμέσως ἐν προφανεστάτῃ ἐκπλήξει :

— Καὶ τί σὲ μέλει ; Σχάμπως θὰ κοιμηθῇς χάμω !

Εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ κέρδους συνεννοοῦνται καὶ συμφωνοῦν ὅλοι ἀμέσως ὡς συνωμοταί, καὶ ἐγειρόμενος ἐν πρωί ἀκούεις αἶφνης ὅτι δὲν ὑπάρχει οὐδὲν γάλα κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, διότι ὅλα τὰ γίδια τὰ ἐστειλῶν στό βουνο, ἀρ' οὐ ὁ ἀστυνόμος ἐπιμένει καὶ καλὰ νὰ πωλῆται ἢ ὅκ᾽ τὸ γάλα μίαν ὄρα μόνον. Καὶ ὁ ἀστυνόμος ἀναγκάζεται νὰ συνηκολογήσῃ.

Ἐὰν σὰς εἴπωσι διὰ τὴν τιμὴν αἰωνοῦ ποτε τροφίμων : «τόσα τὰ κόψωσι σήμερον», ἀγανάσαστέ τα ἀμέσως χωρὶς δευτέραν συζήτησιν, διότι δὲν θὰ τὰ εὕρητε πρὸθεν ἀεθνητότερα.

Καὶ ἡ πονηρία αὐτῶν, ὅσον καὶ ἡ αὐθάδης εὐφυΐα των, δὲν ἔχουν ἐνίοτε ὄρα. Εἰς φίλος μου ἠγόρασε μίαν ἡμέραν εἰς ἐν ἐκ τῶν λουτρῶν μας ἓνα παμμείριστον βορόν, ἀλλὰ καὶ βαρύτερον συνάμα, βαρύτερον πρὸ ὅσον κατὰ τὰ φαινόμενα ἔπρεπε νὰ εἶνε. Ὅταν ὁμοῦ ἠναισθηθῆς εἰς τὴν οἰκίαν ἢ κοιλίαν του, ἡ ἀπορία μας ἰκανοποιήθη κατὰ παράδοξον τρόπον· ὁ βορὸς ἦτο παραχρῆμιστός με λίθους ἀναλόγως λίαν σθεστών διαστάσεων. Καὶ ὅτε συνητήσαμεν τὸν ἐν λόγω ψυχρὸν καὶ ὠργισμένον τῷ ἐκμαχῆν παρατηρήσει, μὰς εἶπε τὰ ἐξῆς :

— Μὰ μὴ νομίζετε πῶς κι' ὁ βορὸς ἦταν ἄρωστος νὰ πίνῃ μόνον νερὸ σὰν ἕσας ; Καὶ βέλαιος ἔτραγε καὶ πέτρας !

Εἰς ἐν ἐκ τῶν λουτρῶν μας, ἐὰν μεταβῆτε κατὰ Αὐγουστον, θὰ ἀκούσθε μετὰ φρίκης ὅτι καθ' ὅλον τὸ διαστήμα τῆς διαμονῆς σας δὲν θὰ φάγετε ἄλλο κρέας πρὸς τράγισι, διότι, «πρέπει τέλος πάντων νὰ τελειώσωσιν τὰ κατσίκια τοῦ χωριοῦ κ' ὕστερα, ἂν εἶνε ἀνάγκη, φέρομε κρέας κι' ἀπ' ὄζω». Τοῦτο τούλαχιστον μοῦ συνέβη πρὸ δύο ἐτῶν καὶ μόνον ὅταν εἶδον ὁ ξενοδόχος ἡμῶν ὅτι εἰς τὰ ἔντονα παραπνοά μας δὲν ἠδύνατο πλέον ν' ἀντιῆξ, παρηγγεῖλε «στὴν χῶρα» καὶ τοῦ ἔφραχν ἐν ἀρνίον, καθ' ἐκείστην δὲ μὰς ὑπέσχετο ὅτι θὰ τὸ ἔχη τὸ ἐσπέρας ψητόν, ἔως ὅτου ἐτελειώσαν καὶ τὰ κατσίκια

τοῦ χωριοῦ καὶ ἡ ἐποχὴ τῶν λουτρῶν, χωρὶς νὰ σαγγῆ τὸ περίφημον ἀρνίον.

Ἀλλὰ πιθανόν σκέπτεσθε ὅτι ὑπάρχουν ἄλλαι ψυχγωγίαι ! Ἴσως ἡ μουσικὴ τέρπει τὰ ὄτα τῶν πασχόντων ; Ἴσως κῆποι καὶ κῆποι εὐφράνουν τὸς ὀφθαλμούς αὐτῶν ;

Ἀπολύτως τίποτε ! ὅλα τὰ τοιαῦτα θεωροῦνται περιττά. Ἐφηρασία καὶ μονοτονία εἶνε αἱ κυριαρχοῦσαι ψυχγωγίαι. Τὴν ἡμέραν σὰς ἀφανίζει ἡ ζέστη ἐν τῷ στενῷ ὀνοματίῳ σας, τὴν ἐσπέραν ὑγρὰσιν μὲν πάντοτε ἔξω, ἀνὰ δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν τῷ ξενοδοχείῳ σας, ὅπου λόγῳ προφυλαξείας δὲν νὰ περιορισθῆτε. Καὶ μόνον κανὲν ξεκούριστον πιάνο εἰς τὰ πρωτεύοντα τῶν ξενοδοχείων ταρασσει τὴν μόνωσιν μακαριότητα τῶν λουρμένων με κανὲν θορυβώδες καὶ παράτονον κοπανάσμα γυμναζόμενων δεσποινίδων. Ἐνίοτε δὲ καὶ τὰ καυμένα τὰ μικρά, ἔξ ὧν παραδόξως βρίθων τὰ πλεῖστα τῶν ξενοδοχείων, ὑπερκαρνεύουσιν τὰς παραφωνίας τοῦ πιάνου με τοὺς κλαυθμούς, τὰς φωνὰς καὶ τὰ παιγνίδια των !

Ταῦτα ὁμοῦ δὲν ἐμποδίζουσι νὰ πληρῶνατε εἰς τινὰ τῶν λουτρῶν μας καὶ «ταξίν», εἰς ἐν μαλιστα εἰς αὐτῶν δεκαδόραμον ἂν ἀγαπᾶτε, εἰσπραττομένην δύναμι Συμβάσειως, δημοσιευθείσης διὰ τῆς «Εφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως», πλὴν τῆς ἱατρικῆς «ταξείως», ἣν πληρῶνατε εἰς ὅλα τὰ λουτρά μας πρὸς ἓνα ἱατρόν, εἰλὴν τῆς πολιτικῆς διοριζόμενον, πρὸς τοῦ ὅποιου οὔτε ζητεῖτε οὔτε λαμβάνετε ἱατρικὴν τινὰ συμβουλὴν.

Ἐνίοτε ἐν τούτοις αἱ συναθροίσεις εἰς τινὰ ἐκ τῶν λουτρῶν μας εἶνε ἀρκετὰ εὐχάριστοι, πάντοτε ὁμοῦ ὡς συμπέρασμα ἀνεπιόριστον τῶν συνομιλιῶν ἢ τῶν σπανίων χορευτικῶν ἐσπερίων ἐξάγεται ἡ μελαγχολικὴ ἐπιπόνησις : «καθὲ πέρυσιν καὶ καλῆτερον». Καὶ ἀρχίζει τότε ἡ ἀτελείωτος περσέτα καὶ οἱ ἀναμνήσεις καὶ πῶς ἐπέρθη ἡ μία μὲ τὸν ταδε καὶ πῶς μὲ ποίαν εἶχε κρυφαμλήματτα, καὶ ἡ κακογλωσσία ἐν τῇ ἀτελειότητι ἐκείνη ἀρχίζῃ ἢ κατ' ἐξοχὴν ματρί τῆς κικίας πέρνει καὶ δίνει καὶ διὰ τὸ πρὸν καὶ διὰ τὸ παρελθόν. Ἡ τριχὰ γίνεται τριχιά κατὰ τὸ δημόδιον λόγιον καὶ ἔως ὅτου φθῆσιν εἰς τὰ ὄτα ἀπόντος τινός ἐνδιαφερομένου γίνεται κἂμιλλαις ἀμετρήτων διαστάσεων. Καὶ πολλάκις ἐθεάθησιν αἰφνιδίως οἱ τοιοῦτοι ἀπρόοπτος εἰς τὰ λουτρά, ἓνα ἐπαναφῆρσιν εἰς τὴν εὐθείαν ὁδὸν τοὺς οἰκείους των, ἐκ τῆς ὁποίας μόνον παρεστράπησαν.

Νομίζω ὅτι ἀκούσι ταῦτα. Εἶπον Ἴσως πλείονα τοῦ δεόντος καὶ πιθανόν νὰ κριθῇ ἀτυχῆς ἡ συντομος καὶ ἀπρόοπτος αὕτη τῶν λουτρῶν μας περιγραφὴ. Οἱ εὐχριστῆται ἐκ τῶν λουτρῶν μας θὰ βαλῶσιν ἴσως τὸν λίθον κατ' ἐμοῦ, οἱ ἐνοικιασταὶ μαλιστα αὐτῶν καὶ οἱ διάφοροι κατα-

στηματάρχαι θά σφίξωσι πιθανόν και την πυγμήν, ή θά έτοιμασθώσι να μέ σχίσουν σαν σαρδέλα, ένθ' οι πιστεύοντες εις την άλάνθηστον Ιαματικήν των ιδιότητα θά κινήσωσι περιφρονητικώς την κεφαλήν. Έγώ βεβαίως δέν γράφω διά τούς ευχαριστημένους από τά λουτρά μας, πολύ δέ ολιγώτερον διά τούς ένοικιαστάς και τούς διαφόρους αυτών καταστηματαρχάς· ούτοι πάντοτε θά συγχάζωσιν εις τά λουτρά μας, τά όποια τά γραφόμενά μου και προς τό συμφέρον αυτών τείνουν να βελτιώσωσιν. Άλλ' ούτε προς τούς πιστεύοντας ή τούς μή πιστεύοντας εις τάς Ιαματικές ιδιότητας των λουτρών μας αποτείνομαι. Και τάς δύο ταύτας κατηγορίας άφίνω έλευθέρας να πιστεύουν ό,τι θέλουν, προτρέπω μόνον άμφοτέρας τάς συγκρουόμενάς ταύτας μερίδας να λούωνται όπου και όσον δύνανται, διότι και άν δέν Ιατρευθώσιν άμέσως θά Ιαθώσι βεβαίως έμμέσως, άφ' ού άναντιρρήτως θά καθαρισθώσι, και γνωστόν είναι ότι ή καθαριότης είναι ή μήτηρ τής υγείας.

Μετά τής αρχαίας θρησκείας απέπτη άτυχώς άφ' ήμών και ή προς τό ύδωρ λατρεία και την προς τάς θελκτικές Νηρηίδας θρησκευτικήν άγάπην άντικατέστησε σήμεραν ό προς τάς κακοποιούς Νεράιδας δημόδης φόβος και δεισιδαιμών αποστροφή. Μεταξύ των ταλαιπωριών εις άς υπέβηλλον τό άμαρτωλόν σώμα οι μοναχοί και οι άσκηταί μας ήτο και ή τής άκαθαρσίας, τής έντελους άπλυσιάς του σώματος. Και τά παλαιά ταύτα θρησκευτικά ήθη επενήργησαν βεβαίως και επί των ήθων του λαού μας, όστις δυσλογουμένως πάσχει πάντως ποιάν τινα ύδροφροσίαν, προς ήν συνείπειαν άναντιρρήτως και οι παλαιοί έμπειρικοί Ιατροί μας, ών αι διάφοροι θεραπευτικά μέθοδοι ουδέμίαν σχέσηιν είχαν προς την καθαριότητα και τό ύδωρ. Η ύδροθεραπεία όμως έν γένει φαίνεται ότι ολίγον επηρεάζεται από τά ήθη μας, και όσημέραι κατακτά έδαφος αιώνιζόμενη σήμεραν σχεδόν αυτή μόνη ως γίγας εκατόγχειρ κατά τής πλημμύρας των διαφόρων νευρασθενειών, ύφ' ών εις τόν αιώνα μας ιδίως τό ευτυχές άνθρώπινον γένος ταλαιπωρείται, και κατά του άκρατήτως επελαύνοντος έκφυλισμού.

Και κατά τούτων των φθερών νόσων και κατ' άλλων πλειόνων άσθενειών, ίσως ήδυνάτο τις να ειπη, εις σωτήρ άνέστη: τό ύδωρ. Λέγω άνέστη, διότι ουδέν καινόν υπό τόν ήλιον. Ο Ιατρος του Le Sage εις τόν «Gil Blas» δέν συμβουλεύει παρά ύδωρ και διαρκώς ύδωρ, έχων μόνον άσχερίς ιδέας περί του τρόπου τής χρήσεως αυτού. Άλλά και εις πολύ αρχαιοτέραν εποχήν άν άνατρέξη τις και μελετήσῃ ολίγον του Ιερού του Άσκληπιού έν Έπιδαύρῳ την έγκατάστασιν και λειτουργίαν, θά πεισθῇ ότι ύδωρ και εκεί ήτο κυρίως ό άρχων θεός, όπως

ύδωρ είναι τό άγίασμα όλων των μεγάλων σημερινών Άσκληπιείων τής Ευρώπης, των άπειρών ύδροθεραπευτηρίων αυτής, έν τοις όποιοις μία θεά ευμένης λατρεύεται, ή Ύδροθεραπεία, τείνουσα να έκτοπίσῃ πανταχόθεν όλας τάς άλλας θεραπευτικάς μεθόδους και όλα σχεδόν τά ποικιλώνυμα φάρμακα.

Παρ' ήμιν άτυχώς, έν μόνον ανάλογον προς ταύτα κατάστημα ύδροθεραπείας υπήρξεν, ίδρυθέν υπό άειμνήστου άνδρός εύρείας διανοίας, εκεί παρά την δροσόλουστον και μαγευτικήν του Ήρώδου έξοχήν, άλλ' υπέκυψε ταχέως και τούτο εις τόν δι' άτροφίας μαρασμόν. Φαίνεται ή δεισιδαιμών των ανθρώπων φαντασία είχαν εγκαταστήσῃ και εκεί καμμίαν ευστροφον Νεράϊδαν και οι εύσεβείς Άθηναίοι έπιμελώς τό απέφειγον.

Ζητώ συγγνώμην όχι άν ολίγον παρεξέτραπην του κυρίου θέματος, άλλ' άν γράφων έχουσα έν γένει πολλήν άπαισιοδοξίαν ή πικρίαν υπό τόν τύπον ολίγης βεβ άσμένης εύφυλογίας. Άλλ' έπραξα τούτο μέ ήσυχον συνείδησιν, διότι είμαι βεβαίως ότι υπάρχει του κακού θεραπεία, ότι είναι δυνατόν ν' αποκτήσωμεν και ήμεις όντως Ιαματικά λουτρά άνθρώπινα, άξια και του προορισμού των και των δαπανών εις άς ύποβάλλονται οι πάσχοντες, εις τά όποια να δύνανται ούτοι άρόθως να μεταβαινώσιν όπως έμπιστευθώσι τό σώμα των.

Τῷ 1895 ήτο νομίζω έτοιμον προς ύπεβολήν εις την Βουλήν νομοσχέδιον τής τότε κυβερνήσεως, διά του όποιου τά λουτρά μας όλα θά έγινόντο νομήματα του Κράτους εκμεταλλευόμενα διά μακροχρονίων ένοικιάσεων. Διά τής επεμβάσεως του Κράτους ύπάρχει έλπίς όχι μόνον να καταστῶσι τά λουτρά μας πηγαί άξια του προορισμού των, άλλά και πηγαί έξωτερικού πλούτου διά τόν τόπον μας. Ο,τι δέν έγένητο εισέτι, είναι πάντοτε καιρός να γίνῃ. Έν τῷ μεταξύ μέχρι τής εποχής εκείνης φοβούμαι ότι τά προξενούμενα κακά, και έχω και παλαιά και πρόσφατα άτυχώς παραδείγματα, θά έξακολουθώσι να είναι κατά πολύ πλείονα των προξενουμένων αγαθών. Συμβαίνει μόνον και ένταύθα ό,τι και μέ τά Ιατρικά αποτελέσματα, τά μέν καλά των όποιων τά βλέπει ό ήλιος, τά δέ κακά τά σκεπάζει ή γῆ· και τά όποια έν σχέσει μέ τά λουτρά μας, ούτ' έγώ βεβαίως διά των γραφόμενων μου ήδυνήθη να ξεσκεπάσω.

Κ. ΤΟΠΑΛΗΣ

Ολοκληρον τόμον χρυσοδεμένον εις σχήμα βιβλίου αποτελεί ή δικθήκη τής βασιλείσεως τής Αγγλίας Βικτωρίας. Τό πολύτιμον τούτο έγγραφο φυλάσσεται έντός ιδιαιτέρου σιδηρού κιβωτίου.

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ

Η καλύτερα φίλη της γυναίκος είναι η βελόνη.
(Αεγγουβέ)

Παίζανε στο δάσος τό Ισκιερό τρεις κόρες σαν νεράιδες έμορφες.

Η μια στην άσημένια ρεματιά, που έγλυκομυρμούριζε, έσκυφτε περήφανη κ' έβλεπε τό χιονάτο της τό λαιμό και τά χρυσά μαλλιάκιά της.

— Σ' ευχαριστώ, θεέ μου, που καθρέφτες μου έτοιμάσες παντού και βλέπω την έμορφιά μου, που είναι δικό σου εργόχειρο.

Αυτά έλεγε κ' έχαμογελούσε.

Η άλλη, άκουε του άηδονιού τό λάλημα τό γλυκό και τή φλογέρα του βοσκού, που έβασκε εκεί σιμά άρνάκια σαν τό χιόνι. Άκουε και τό γλυκό μυρμούρισμα τής ρεματιάς κ' έβλεπε τά δένδρα τάψηλά να ένώνουν τής περήφανες κορφές και τότε χαμηλά να σκύφουνε, τότε άψηλά να δείχνουνε τό μεγαλειό τους. Κάθε φυλλάκι έφερνε σκιά και χάριζε δροσιά, κάθε κλωνάκι είχε και πουλιού φωλιά.

Τό χέρι της πετά άπάνω στο χαρτί και γράφει τραγούδια, τό Θεό ευχαριστεί, για τό εργόχειρό του, την έμορφιά του κόσμου. Τό χέρι γράφει· και τόν έαυτό του νοιώθει τόσο έλαφρό, όπου θαρρείς φτερά τής έδωκε χέρι άόρατο, ψηλά για να πετάξῃ.

Η τρίτη βάρφει-βάρφει-βάρφει. Από καμμιά φορά σταματά τό βελόνι και βλέπει την άσημένια ρεματιά.

— Άχ, πόσοι διψασμένοι ήύρανε δροσιά σ' αυτό τό κρυσταλλένο τό νερό, λείει ή κόρη άακρυσμένη.

— Περνάς, άδιάκοπα περνάς εύλογημένη ρεματιά και χωρίς περηφάνεια βρέχεις τά χείλη τά καταξέρα του φτωχού, ποτίζεις τάρνάκια τά χιονάτα και δίνει ή δροσιά σου ζωή σ' αυτά τά λουλούδια, που δέν τά φύτεψε κανείς. Μά εκείνα δέν είναι άχάριστα, σκορπίζουνε τή μυρωδιά τους και μέ τά χρώματά τους διπλή έμορφιά σου δίνουνε. Ευτυχισμένος έδω κάτω, που είναι τόσο λίγη ή ζωή και λιγώτερη ή ευτυχία, ευτυχισμένος όποιος μπορεί ζωή και δροσιά να σκορπίξῃ, όπως αυτή έδω ή ρεματιά!

Και πάλι άφου ειπε αυτά τό χέρι τό καματερό βάρφει άδιάκοπα.

— Ξέρεις τί συλλογίσθηκα; ειπεν ή πρώτη.

— Τι συλλογίσθηκες;

— Να πάμε σ' αυτόν τόν βοσκό, που παίζει τή φλογέρα και να βρωτήσουμε: ποιά άπ' τις τρεις μας έχει χάρες περισσότερες.

— Καλή ιδέα και έλληνική, ειπεν ή δεύτερη· ό Πάρις άς κρίνῃ πάλι τρεις θεές, και διπλώσε τό χαρτί που έγγραφε.

Τό χέρι τό καματερό βάρφει.

— Είστε καλύτερές μου· τό ξέρω άδερφούλες μου, και άν μαζί σας έλθω για να μετρηθώ, θά πῃ πως την όλοφανερη αλήθεια δέν την είδα. Τρέξτε σεις οι δύο στο βοσκό.

*

Άφίνει τή φλογέρα ό βοσκός και χαιρετά τά έμορφα κορίτσια.

— Ξέρεις τί θέλωμε, βοσκέ;

— Που να τό ξέρω;

— Να μάς πῃς: ποιά είναι ή καλύτερη από τις τρεις.

— Η άλλη που είναι;

— Εκεί στη ρεματιά σιμά.

Άλήθεια, ή ξανθούλα που του μιλούσε, ήταν άραια, έμοιαζε νύφη, που έπροβαλε από καμμιά δροσερή σπηλιά.

Μά δέν έπρόφθασε να πῃ λέξη και να τής προσφέρει τό άσπρο τριαντάφυλλο που έκυψε· ή δεύτερη με φωνή άγγελική, με πρόσωπο τριανταφυλλι από παρθενική ντροπή, τά τραγούδια της έλεγε.

Θαρρείς στεφάνι όλόχρυσο τό μέτωπό της έστεφάνωνε.

Τή γνώμη του ό βοσκός δέν έπρόφθασε να πῃ· άκουσε κλάματα και παράπονα πικρά.

Ένα παιδάκι φτωχό επάιζε κ' έπεσε· μέσα στα αίματα βουτήχτηκε και ή κόρη που έρραφτε στη ρεματιά σιμά, καρφώνει τό βελόνι της στο βράσιμο και άρπάζει τό παιδάκι τό φτωχό, τό πλένει με τό κρυστάλλινο νερό και του φιλεί τά έμορφα ματάκια με άγάπη, που θαρρείς μαννούλα ήτανε.

Τό έβαλε σιμά της να καθισῃ, του έδωκε ζαχαρωτά από τό πανεράκι της και πήρε πάλι τό ταπεινό βελόνι της.

Οι άλλες οι δύο ούτε τά είδανε αυτά. Η μια μεθυμένη από την έμορφιά της, και ή άλλη άπ' τά τραγούδια της, δέν βλέπανε και δέν άκούανε.

Σηκώθηκε ό νέος ό βοσκός, πλησίασε την κόρη την εργατική, τής έδωκε τό άσπρο τριαντάφυλλο και ειπε:

— Σε προσκυνώ με σεβασμό· έσύ είσαι βασιλίσσα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚ ΤΟΥ ΑΓΡΟΚΗΠΙΟΥ ΜΟΥ

ΤΟ ΤΕΧΝΗΤΟΝ ΒΟΥΤΥΡΟΝ

Άφ' ότου επεγοήθησαν μηχαναί παράγουσαι τεχνητώς κοττόπουλα, βεβαίως έπρεπε να επινόηθῃ και τεχνητόν βούτυρον διά να μαγειρευόνται τοιαύτα προϊόντα!

Ἄλλὰ μὴ ἐκπλήττεσθε ὅταν ἐξετάσωμεν τὰ πράγματα ἐν τοῦ πλησίον, βλέπομεν ὅτι καὶ ἡ τεχνητὴ ἐπόχσις καὶ τὸ τεχνητὸν βούτυρον δὲν εἶναι ὁμολογώματα μαγικά ἢ παρὰ φύσιν, ἐπέμ-
θασαι εἰς τὰ δικαιώματα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μία ἀπλή ὑποβόησις τῆς φύσεως. Ἡ «μηχανή» ἡ ὅποια «βγαίνει πουλάκια» δὲν εἶναι κατ' οὐσίαν ἄλλο τι παρὰ μία φωλεά, ἐντὸς τῆς ὁποίας θέ-
τομεν γνήσια ὡς καὶ τὰ θερμαίνουμεν διὰ μικρᾶς θερμάστρας εἰς ἀκριβῶς τὴν θερμοκρασίαν ὅσην θὰ εἶχον θερμαίνόμενα ὑπὸ τὴν πατροπαράδοτον κλώσσαν, τὴν φυσικὴν τῶν μητέρων.

Ὅπως λοιπὸν τὰ ἀπὸ μηχανῆς πουλιά δὲν διαφέρουν οὐσιωδῶς τῶν φυσικῶν, οὕτω καὶ τὸ τεχνητὸν βούτυρον δὲν διαφέρει οὐσιωδῶς τοῦ φυσικοῦ τοιοῦτου, καὶ χάριν τῶν ἐπιθυμούντων νὰ διεισδύσωσιν εἰς τὰ μυστήρια τῆς βιοτεχνίας ἅς περιγράψωμεν μὲ γενικὰς γραμμὰς τὰ τῆς κατασκευῆς του.

Ἡξεύρετε τί θὰ εἴπῃ πάχος, ἡ λίπος, ἡ λιπαρὰ οὐσία καὶ κατὰ τί διαφέρει τὸ στέαρ τοῦ βούτυρου καὶ τὸ βούτυρον τοῦ ἐλαίου ἢ τῶν ἐλαίων.

Ἀκούσατε τὰ περὶ τούτων, λέγουσιν οἱ χημικοί. Αἱ οὐσίαι αὗται συνίστανται κυρίως ἐξ ἀτόμων ἀνθρακος, ὑδρογόνου καὶ ὀξυγόνου, ἢ ἐὰν θέλετε καλλήτερα ἐξ ἀνθρακος καὶ τῶν συστατικῶν τοῦ ὕδατος.

Τὰ ἄτομα τοῦ ἀνθρακος συνδέονται μεταξύ των εἰς τὰ λεγόμενα λιπαρὰ σώματα ὡς ἄλυσις, ἀποτελοῦντα τρόπον τινὰ ἐπιμήκη κομβολόγια, εἰς τὸ ἄκρον δ' ἐκάστου κομβολογίου τοιοῦτου εὐρίσκονται μόρια ὕδατος καὶ εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον εὐρίσκονται μόρια γλυκερίνης. Εἰς τὰ πλεονά ἐκάστου ἀτόμου ἀνθρακος εὐρίσκονται δύο ἄτομα ὑδρογόνου. Αὐτὸς εἶναι ὁ στερεοχημικὸς ὁρισμὸς τῶν λιπαρῶν οὐσιῶν.

Αἱ ἀλύσεις αὗται εἶναι κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἥττον μακρᾶί, καὶ ὅσον μακρότεραι εἶναι, τόσον δυστηκτότερον εἶναι τὸ λίπος, ὃ ἐ. λαμβάνει ἰδιότη-
τητας στέατος ὅσον βραχυτέρας, τόσον τὸ λίπος γίνεται ρευστότερον, ὃ ἐ. λαμβάνει τὰς ἰδιότη-
τας τοῦ ἐλαίου τέλος αἱ ἐντελῶς βραχυτάται ἀλύσεις ἀτόμων ἀποτελοῦσιν αἰθέρας καὶ ἔλαια πτητικά, ὡς π. χ. τὸ βοδῆλαιον, οἱ αἰθέρες τοῦ βουτυρικοῦ ὀξέος κ.τ.λ. Συνήθως τρεῖς ἀλύ-
σεις ἀνθράκων συγκρατοῦνται ὑπ' ἐνὸς μορίου γλυκερίνης. Φαντασθῆτε ὅτιν μὲ μίαν κεφαλὴν καὶ τρία σώματα καὶ ἔχετε τὴν εἰκόνα. Τὰ στε-
νόμακτρα ταῦτα μόρια τῶν λιπαρῶν σωμάτων, καίτοι ἀποτελοῦσι συνήθως σώματα παχύρρευστα εἰς συνήθη θερμοκρασίαν (ἔλαια), ἢ παχύρρευστα εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν (τετηγμένον λίπος), διεισδύουσιν ἐν τούτοις εἰς τοὺς λεπτοτάτους πό-
ρους τῶν μεταλλίνων καὶ ὑαλίνων ἀγγείων, καὶ οὕτω βλέπομεν ὅτι φέρ' εἰπεῖν μίαν ὑαλινὴν φιάλην

ἢ ἐν ἀγγεῖον ἐκ λευκοσιδήρου συγκρατοῦσι μὲν ἄριστα τὸ οἰνόπνευμα, τὸ ὕδωρ, τὸν αἰθέρα καὶ ἄλλα εὐρευστότατα ὕγρα, ἀλλὰ δὲν συγκρατοῦσι καλῶς καὶ τὸ λίπος ἢ τὸ ἔλαιον, τὸ ὅποισιν ἀπορροφῶσι καὶ ἐξιδρώνουσιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον, καὶ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς παράγουσιν εἰς τὴν ἀρὴν τὴν ἐντύπωσιν λιπαροῦ σώματος. Ὅταν αἱ λιπαραὶ οὐσίαι ἀποχωρισθῶσι τῆς γλυκερίνης, λαμβάνουσιν ἰδιότητα ὀξέων (παχικὰ ὀξέα, βουτυρικόν ὀξύ κ.τ.λ.), ὅταν δὲ τὰ ὀξέα ταῦτα ἐνωθῶσι πρὸς ἀλκαλοειδῆ, παράγονται σώματα ἀφρίζοντα εἰς τὸ ὕδωρ, οἱ σάπωνες.

Σημειώσατε ὅτι ὁ ὄργανισμὸς μας δὲν δύναται ν' ἀπορροφήσῃ τὸ ἐν τῇ τροφῇ μας λίπος ἐν φυσικῇ καταστάσει, ἀλλὰ . . . τὸ σάπωνοποιεῖ πρῶτον καὶ ἔπειτα ἀφρίζει δὲν ἀφρίζει» τὸ χωνεύει.

Τὸ φυσικὸν βούτυρον τῶν ζώων συνίσταται ἐκ μίγματος διαφόρων λιπαρῶν οὐσιῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων διακρίνεται ἡ λεγομένη τριστεαρίνη, οὐσία λίαν δυστηκτος, ὑπάρχει δὲ ἐν μικροτέρᾳ ἀναλογία ἢ τριελαϊνὴ οὐσία, ἐλαϊώδης, καὶ εἰς ἐλαχίστην ποσότητα, τριβουτυρίνη, οὐσία ἐπίσης ἐλαϊώδης, εὐκόλως ἀποσυντιθεμένη. Ἡ τριβουτυρίνη κατὰ τὴν ἀποσύνθεσιν τῆς παραγεῖ κατ' ἀρχὰς ἀρώματα, βροχύτερον δὲ ἐλεύθερον βουτυρικόν ὀξύ, ὅπερ καθ' ὃ πτητικὸν διακρίνει μακρὰν ὀσμὴν δυσώδη (σαγγίλαν).

Ὅταν τήξωμεν βούτυρον καὶ ψιξώμεν αὐτὸ βραδέως, ἀποχωρίζεται καὶ πῆζει κατὰ πρῶτον ἡ τριστεαρίνη, ἐνῶ τὰ λοιπὰ συστατικά τοῦ βούτυρου μένουσιν εἰσέτι ρευστά. Ἐν τῇ καταστάσει αἱ μαγείρισσαι ὀνομάζουσιν τὸ βούτυρον «πειρωτόν» καὶ θεωροῦν τὸ φαινόμενον αὐτὸ ἀδικῶς ὡς ἀλανθαστον γνώρισμα τῆς ἀγνότητος τοῦ βούτυρου.

Τώρα ἅς ἴδωμεν τὸ φυσικὸν λίπος τῶν ζώων καὶ ἴδωμεν τὸ τοῦ βοῦς καὶ τοῦ προβάτου. Ταῦτα περιέχουσιν στεαρίνην (τριστεαρίνην) εἰς πολὺ μεγαλύτερας ποσότητας ἢ τὸ βούτυρον, περιέχουσιν ὁμοίως καὶ τριελαϊνὴν. Ἐὰν κατορθώσωμεν νὰ ἐξαγάγωμεν τεχνητῶς ἐκ τοῦ λίπους τούτου μέρος τῆς πλεοναζούσης στεαρίνης, θὰ λαβώμεν σῶμα εὐτηκτότερον, περιέχον κατ' οὐσίαν τὰ αὐτὰ συστατικά, οἷα τὸ βούτυρον (πλὴν τῆς ἀσημάντου ποσότητος τριβουτυρίνης).

Ἄμ' ἔπος ἄμ' ἔργον—ἴδου πῶς προβαίνουσιν οἱ κατασκευασταὶ τοῦ τεχνητοῦ βούτυρου: α) λαμβάνουσιν λίπος ββαῖον ἢ προβαῖον, νωπὸν καθαρόν, τῆς ὄρας καὶ τὸ τήκουσιν ἐπὶ ἡπίου πυρός· β) σουρώνουσιν, ἐκφρίζουσιν, μεταγγίζουσιν τὸ θερμὸν λίπος καὶ τὸ γύνουσιν εἰς τετραγώνια βῆχὰ ἀγγεῖα, ὅπου πῆζει καὶ λαμβάνει σχῆμα πλακῶς· γ) αἱ τοιαῦται πλακῆς θερμαίνονται προσεκτικῶς καὶ δι' ἰδιαίτερας ἐγκαταστάσεως εἰς θερμοκρασίαν χλιαρὰν, τοιαύτην ὥστε νὰ μαλακώσουν χωρὶς νὰ

λυώσουν, καὶ εἶτα πιέζονται ὑπὸ ἰσχυρὸν ἐλαιοπιεστήριον· δ) τί συμβαίνει νομίζετε τότε; τὰ μὲν εὐτηκτότερα συστατικά τοῦ λίπους ἐκθλιβόνται, ἐνῶ τὰ στερεώτερα συστατικά μένουσιν ὑπὸ τὸ πιεστήριον ὡς στερεὰ οὐσία· ε) καὶ τὸ μὲν ἐκθλιβόμενον λίπος λαμβάνει τὸ ὄνομα μαργαρίνη ἢ τεχνητὸν βούτυρον, ἐνῶ τὸ ὑπολειπόμενον σκληρὸν σῶμα ὀνομάζεται στεαρίνη καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν λεγομένων σπερματσέτων, πωλεῖται δὲ ἀντὶ τιμῆς οὐχὶ εὐκαταφρονήτου.

Τὸ τεχνητὸν βούτυρον, ἐὰν γίνεται ἡ ἐκθλιψίς ὑπὸ χαμηλῆν θερμοκρασίαν, εἶναι πολὺ μαλακόν, τοῦναντίον ὅταν ἡ ἐκθλιψίς του ἐκ τοῦ στέατος γίνεται εἰς ὑψηλότεραν θερμοκρασίαν, περιέχει καὶ ποσότητά τινα στεαρίνης, καὶ οὕτω καθίσταται στερεώτερον τοῦ δέοντος. Ἐν τῇ αὐτῇ περιπτώσει προσθέτουσιν εἰς τὸ ἐκ μαργαρίνης καθαρὸν τεχνητὸν βούτυρον ἐνίοτε ὀλίγον καλῶς καθαρισμένον σησαμέλαιον καὶ οὕτω τὸ μίγμα γίνεται μαλακώτερον καὶ ὁμοιότερον πρὸς τὸ βούτυρον.

Τὸ τεχνητὸν βούτυρον στερεῖται ἀρώματος, καὶ χρώματος, ἀλλὰ δὲν εἶναι δύσκολον νὰ προστεθῶσιν ἀμφοτέρω τεχνητῶς· ἐπίσης ἔχει τὴν ὄψιν λυωμένου βούτυρου, ἐνῶ ἡ ἀγορὰ τὸ θέλει νὰ εἶναι ἄλυτον. Πρὸς ἐπίτευξιν τούτου τὸ θερμαίνουσιν μέχρι τελείας ρευστοποιήσεως, τὸ ἀναμιγνύουσιν διὰ καταλλήλου μηχανήματος πρὸς φυσικὸν ζυνογάλον, ὥστε ν' ἀποτελῆται γαλακτωμα (κορυφή), καὶ εἶτα ἐξαγούσιν τὸ βούτυρον διὰ κάδης βλάχικης ἢ καὶ διὰ βαρελομηχανῆς κατὰ τοὺς συνήθεις κανόνας τῆς βουτυροκομίας.

Τώρα ἅς φθάσωμεν εἰς ἐν πρακτικὸν συμπέρασμα τῆς ἀνω ποικίλης μπηκαλικο-χημικῆς μελέτης.

α) Εἶναι ἀηδὲς ἢ σιχαμένον τὸ τεχνητὸν βούτυρον ἢ ὄχι; Κατ' ἀρχὴν ὄχι, διότι ἡ κατασκευὴ του γίνεται συνήθως μὲ περισσοτέραν καθαριότητα καὶ μὲ ὀλιγωτέρας μυίας ἢ ἡ κατασκευὴ τοῦ φυσικοῦ παρ' ἡμῖν βούτυρου.

β) Εἶναι ἐπιβλαβὲς εἰς τὴν υγίειαν τὸ τεχνητὸν βούτυρον ἢ ὄχι; Βεβαίως ὄχι, διότι τούτο δὲν εἶναι ἄλλο τι ἢ φυσικὸν ἐδώδιμον λίπος ζώων, ἐξ οὗ ἔχει ἀφαιρεθῆ μέρος τῆς ἐνυπαρχούσης στεαρίνης, αἱ δὲ πρὸς χρωματισμὸν του χρησιμοποιούμεναι ἀθῶαι φυτικαὶ οὐσίαι εἶναι αἱ αὐταὶ δι' ὧν ἐν Ἑλλάδι «μεταβάλλεται» ἀναιδέστατα τὸ λευκὸν αἶγιον ἢ προβαῖον βούτυρον εἰς «γνήσιον» κίτρινον ἀγελαδινὸν «δεκακίς προτιμότερον» τοῦ αἰγείου κατὰ τὴν φαντασίαν τῶν καταναλωτῶν.

γ) Εἶναι εὐπεπτον τὸ τεχνητὸν βούτυρον ἢ ὄχι; Βεβαίως τὸ τεχνητὸν βούτυρον δὲν εἶναι τόσον εὐπεπτον ὅσον τὸ φυσικόν, ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ δυσπεπτότερον τοῦ φυσικοῦ λίπους τῶν ζώων

καὶ τοῦ ἐλαίου ἢ τοῦ σησαμελαίου. Τὸ πιλάφιον τὸ κατασκευασμένον διὰ τεχνητοῦ βούτυρου συναγωνίζεται πρὸς τὸ (φρικαλέα τῇ μνήμη ἀπαίσιον) ἀνατολίτικον πιλάφιον μὲ ζύγγι, καὶ τὰ διὰ τεχνητοῦ βούτυρου ἀψόγου γεύσεως τηγανητὰ αὐτὰ συναγωνίζονται πρὸς τὰ κατὰ τὸ σύστημα τῶν Ἰσραηλιτῶν δι' ἐλαίου ἢ σησαμελαίου τηγανίζόμενα.

Ἐν συνόλω τὸ τεχνητὸν βούτυρον εἶναι εἰς ἐκ τῶν θριάμβων τῆς ἐπιστήμης ἐπὶ τῆς φύσεως. Ἄλλοτε διὰ νὰ ἐξαχθῆ ἐκ τοῦ σώματος τοῦ ζώου τὸ βούτυρον ἐχρειάζετο ὁ ζειδῶρος μαστός τῆς ἀγελάδος—σήμερον τὸ «θερμοπιστήριον» ἐξαγεῖ τὸ βούτυρον ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ λίπους τῶν νεφρῶν. Ἐὰν δὲ εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ἀγορὰς πωλῆται ἀφελέστατα τὸ τεχνητὸν βούτυρον εἰς τὰς αὐτὰς τιμὰς, εἰς εἰς τὸ φυσικόν, τοῦτο σημαίνει ἀπλῶς ὅτι τὸ ἐγγώριον φυσικὸν βούτυρον δὲν παρασκευάζεται δέοντως καὶ αἱ τιμαὶ του κατέπεσαν μέχρι τῶν τοῦ τεχνητοῦ, διότι δὲν εἶναι καλλήτερον τούτου.

P. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ Η ΥΓΕΙΑ

[Κατὰ τὸν ἱατρὸν Μονέν].

Ἡ μουσικὴ εἶναι ὁ μέγας ὁδηγὸς πρὸς τοὺς ἀνωτέροισ νόμοις. (Βεετόβεν).

Ἀπὸ τῶν παναρχαίων χρόνων οἱ ἱατροὶ καὶ οἱ φιλόσοφοι θεωροῦσι τὴν μουσικὴν ὡς ἔχουσαν μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ καὶ τοῦ φυσικοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς μάλιστα παριστῶσιν ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον τὰς ἐκδουλεύσεις, ἅς ἡ θεοστάτη αὐτῆ τῶν ἀνθρωπίνων τεχνῶν παρέχει εἰς τὸ ἡμέτερον γένος. Οἱ Ἕλληνας τὴν θεώρουσιν ὡς κατ' ἐξοχὴν ἠθικοποιητικὸν μέσον. Ὁ Πλάτων κρίνει τὴν ἐκ τῆς μουσικῆς ἀπόλαυσιν ἱκανὴν νὰ κατευνάσῃ τὰς σφοδρότατας τῶν ψυχικῶν ἀληγηδόνων. Ὁ Ἱπποκράτης ἐπίσης τὴν θεωρεῖ αἰσινεῖ ὡς πανάκειαν κατὰ τῶν διανοητικῶν νόσων, ἐξ οὗ ἐμφαίνεται ἡ πημπάλαιος χρῆσις τῆς μουσικῆς ὡς ψυχοθεραπευτικοῦ μέσου.

Καὶ ὄντως πανταχοῦ καὶ πάντοτε παρατηρεῖται ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς ἐπὶ τῶν παθῶν καὶ τῶν σκέψεων. Ἐλαττοῦσα τὸν ἐρεθισμὸν καὶ τὸ αἰσθημα τῆς ὀδύνης ἡ μουσικὴ δὲν ἄγει ἡμᾶς εἰς τὴν ἰσορροπίαν καὶ τὴν γαλήνην; Αὐτῆ ἐπιτρέπει νὰ ἐκτελώμεν πολὺ ἀκοπώτερον σωματικὴν ἀσκήσιν, ἥτις δὲν θὰ διήρκει τόσον πολὺ ἄνευ τῆς συνδρομῆς τῆς. Τὰ γυμνάσια τῶν στρατιωτῶν, ὁ χορὸς, τὸ ἄσμα, ἡ θαυμασιὰ ἐπίδρασις τοῦ κυνηγετικοῦ κέρατος εἰς τὴν θήραν, ἡ θρησκευτικὴ μουσικὴ, ἢ ἐν χρῆσει εἰς παντὰ τὰ δόγματα

παρόντα τε και παρελθόντα, όλα ταύτα τα παραδείγματα αποδεικνύουσιν ότι η μουσική είναι τόσο ευπρόσδεκτος εις την ακοήν πάντων, ώστε ούδεις δύναται να διαφύγη το ακαταμάχητον αυτής κράτος.

Ὡς και αυτά τα ζῶα υποκύπτουσιν. Ἀπό τῶν λεόντων και τῶν τίγρεων μέχρι τῶν πλέον ασθениκῶν εντόμων, ἐπὶ τε τῶν τρωκτικῶν και τῶν πτηνῶν και ἐφ' ὄλων ἐν γένει τῶν μελῶν τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου ἡ ἐπίδρασις τῆς μουσικῆς εἶνε ἀδιαφιλονίκητος. Πάντα σχεδόν τα ζῶα, ὅπως ὁ σκύλος, ἀποστρέφονται τὴν παραφωνίαν και ἀγαπῶσι τὰς ἀκριβεῖς συμφωνίας· διὰ τοῦ βιολίου αὐτοῦ ὁ Μῆδ προῦξένοι εις σκύλον γένους ισπανικοῦ ἀληθεῖς σπασμούς. Οἱ ὄφεις και τὰ σαυροειδῆ κατακλιθῶνται μέχρι ἐκστάσεως ἐκ τοῦ ἤχου τοῦ αὐλοῦ, διὰ τοῦ αὐτοῦ δὲ μουσικοῦ ὄργανου οἱ Τρολλοὶ συλλαμβάνουσι ζώσας τὰς ἐλάφους και τὰς δορκάδας.

Ὁ Γρετρώ και ὁ Παχυνίης ἀναφέρουν περιεργούς ιστορίας περὶ ἀρχαίων μελομανῶν· τὸ κατ' ἐμὲ τὸ μουσικὸν αὐτὸ αἶσθημα τοῦ νήθοντος ζωοφίου εἶνε συνέπεια τῆς ἄκρας αὐτῆς εὐαισθησίας περὶ τὰς ἐλαχίστας παλμώδεις κινήσεις.

Ὁ Κόλλινς Μπικίερ ἐκ Νέας Ὑόρκης ἐδημοσίευσεν πολυαριθμους παρατηρήσεις περὶ τῆς ἐνεργείας τῆς μουσικῆς ἐπὶ τῶν θηρίων τοῦ Ζωολογικοῦ Κήπου. Τὰ βοοειδῆ και πεχυόδερμα (οἱ ἐλέφαντες πρὸ πάντων) φαίνονται ἀκόμη περισσότερο εὐαίσθητα εις τὰς ἀρμονίας και τὰς μελωδίας. Παλαιὰ ἀρχαία παροιμία βεβαιῶσθε ὅτι τὸ ἄσμα τῶν ποιμένων παχύνει τὰ κτήνη κάλλιον ἢ ἡ βοσκή. Τινὲς τῶν ἀλιέων μεταχειρίζονται ἀντὶ δελέατος ἤχους μουσικῶν ὄργανων· ἡ ἀλιεία τῶν φωκῶν ἀποβάνει ἄπρακτος ἄνευ τοῦ αὐλοῦ.

Ἄρκει νὰ μεταβῇ τις εις τὰ θεάματα τῶν ἵπποδρομιῶν διὰ νὰ παρατηρήσῃ πόσον ὁ ἵππος γνωρίζει νὰ διακρίνῃ τὸν μουσικὸν ἤχον. Ὡς πρὸς τοῦτο στρατιωτικὸς τις κτηνίατρος, Γάλλος, ἠσχολήθη ἐπ' ἐσχάτων εις μακρὰ πειράματα λίαν πειστικὰ ἐπὶ τῶν ἵππων τοῦ συντάγματός εις τὸ ἀνῆκεν. Τινὲς τῶν ἵππων φεβούνται τὴν μουσικὴν· ὀλίγοιτοι ἐξ αὐτῶν εἶνε ἀναίσθητοι πρὸς αὐτήν, ἀλλ' οἱ περισσότεροι αἰσθάνονται μεγάλην ἠδονήν. Ὁ ἤχος τῆς σάλπιγγος ἐξεγείρει τὸ θάρρος των, ἀπαντῶσι δ' εἰς αὐτὸν διὰ φαιδρῶν χρεμετισμῶν. Ὁ ἤχος τοῦ αὐλοῦ προκαλεῖ σχεδόν πάντοτε παρ' αὐτοῖς ἐντερικὰς και σφικτικὰς ἐκκενώσεις, ἰδίως παρὰ τοῖς ἀνήκουσιν εις γένος ἀμιγῆς και εις τὰ νεκρὰ ζῶα ἐν γένει. Αἱ τροφαὶ αἱ περιάγουσαι τὰ νήπια εις τοὺς δημοσίους περιπάτους γινώσκουσι τὴν τοιαύτην ἐπ' αὐτῶν ἐνέργειαν τοῦ αὐλήματος και τοῦ συριγμοῦ. Φαίνεται δὲ, ὅτι ἰδίως μετα τὸ γεῦμα ἡ μουσικὴ τέρπει τὰ ζῶα.

Ὅτι ἡ μουσικὴ ἀσκεῖ ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος πραγματικὴν ὀργανικὴν ἐπίδρασιν, ἀποδεικνύεται ἀριδῶλως ἐκ τούτου, ὅτι εἶνε ἡ μόνη τέχνη, ἣτις εἶνε αἰσθητὴ ὄχι μόνον εις τὰ ζῶα ἀλλὰ και εις τοὺς βλάκας και φρενοβλαβεῖς, τὰ ἐκφυλισμένα ταῦτα ὄντα τὰ ἀποκλίνοντα πρὸς τὴν ζωώδη φύσιν. Προκαλεῖ τὴν λειτουργίαν τῶν ἀνωτέρων πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, ἐξεγείρει τὴν μνήμην και τὴν εὐαίσθησίαν του, ἐξάπτει τὴν φαντασίαν του. Ὑποθετίσθω ὅτι ἀσθενὴς τις ἤκουσέ ποτε ἄσμα μουσικὸν εις τὴν δαίνα περιστάσιν· δύνασθε ὑπενθυμίζοντες εις τὸ εὖς του τὸν ἤχον αὐτὸν νὰ ἐξεγείρητε εὐεργετικὰς και θεραπευτικὰς συνδουασμούς ἰδεῶν και νὰ ἐννοήσῃτε ἐνίοτε τὰ παραληρήματά του. Εἶνε αὕτη ἐνέργεια καθαρῶς φυσιολογική, τὴν ὁποίαν πολλάκις ἐχρησιμοποίησαν οἱ μυθιστοριογράφοι και δραματικοὶ συγγραφεῖς, ὅταν θέλουσιν νὰ θεραπεύσωσιν ἐπὶ σκηνῆς τὴν παραφροσύνην, ἐξ ἧς ἐπαθὲ τις τῶν ἡρώων τοῦ δράματός των. Ἡ κοινωνικότης, ἡ ἠθικισμοποίησις, ἡ ἡμέρωσις τῶν ἡθῶν εἶνε ἐν γένει τὰ παραγόμενα ἐκ τῆς μουσικῆς ἀποτελέσματα, ἣτις κέκτηται ἐπὶ τοῦ ἐγκεφάλου ἐπίδρασιν σημαντικὴν ἐμπνεύσεως ἢ ὑποβολῆς.

Πρέπει δὲ πρὸ πάντων νὰ διακρίνωμεν ἐν τῇ μουσικῇ τέχνῃ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ρυθμοῦ και τῆς μελωδίας. Ὁ ρυθμὸς προξενεῖ εις πάντας συγκινήσεις φυσικὰς, ἐνῶ ἡ μελωδία ἀπαιτεῖ προηγούμενην τινὰ μόρφωσιν. Τοιαύτη ἦτο και ἡ δοξασία ἄλλοτε τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἐθεώρουν τὴν μελωδίαν ὡς τὸ θῆλυ ἢ παθητικὸν στοιχεῖον τῆς μουσικῆς τέχνης, τὸν δὲ ρυθμὸν ὡς ἀντιπροσωπεύοντα τὸ ἄρρεν και γονιμοποιὸν στοιχεῖον.

Ὁ Ἐρβέρτος Σπένσερ χαρακτηρίζει που τὸ ἄσμα ὡς ἀγόρευσιν περιπαθῆ. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται μόνον περὶ τοῦ ἄσματος· πᾶσα μουσικὴ σύνθεσις παρίσταται ἡμῖν ὡς ὑψηλὴ ἔκφρασις τῆς ἀνθρωπίνης λαλιᾶς και ὁ μουσικός φαίνεται πρὸς ἡμᾶς ὡς ἀληθὴς πολυγλωσσος. Τὴν δ' εὐεργετικὴν και ὑγιεινὴν ἐνέργειαν τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς μουσικῆς ἐπιτρέπεται ἡμῖν νὰ προσδιορίσωμεν ἐπακριβῶς, ἐὰν παραδεχθῶμεν τὰς φυσικὰς μεθόδους τῆς τεχνητῆς ἀκουστικῆς, τῆς ἐφαρμοσθεῖσης μεγαλοφυῶς ὑπὸ τοῦ Χελμχόλτς. Ἀλλὰ και ἄνευ τούτου δυναμέθη πάντοτε νὰ βεβαιώσωμεν μετὰ τοῦ Φερράνδ ὅτι ἡ μουσικὴ ἐνεργεῖ κατ' ἐξοχὴν ὡς μέσον ἀντισπασμωδικόν, τουτέστι πρῶνι τὰς νευρικὰς ἐντυπώσεις. Ἀλλ' ὅμως οὕσα ἐνταυτῷ και ἐξερθετιστικὸν και πρῶντικὸν μέσον, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, δύναται φυσικῶ τῷ λόγῳ, ἐνῶ εἶνε ὀφέλιμος, νὰ εἶνε ἐνίοτε και κινδυνώδης. Ἡ ἀντίστροφος ὄψις τοῦ νομίματος εἶνε ἀναποφεύκτως αὕτη· πᾶσα ἐνέργεια δυναμένη νὰ θεραπεύσῃ δύναται και νὰ βλάψῃ.

Ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν μεθόδων τῆς παρατηρή-

σεως και τῶν ἐκ τῆς πείρας συμπερασμάτων ἐξερτᾶται ὁ σοβαρὸς περιορισμὸς τῆς πρῶντικῆς ἐνεργείας τῆς μουσικῆς ἐν τῇ φυσιολογικῇ παθολογίᾳ. Ἡ τοιαύτη δὲ δράσις ἐν τῇ συγχρόνῳ ἡμῶν ἐποχῇ, καθ' ἣν θάλλει τόσο ἀφθῶνως ἡ νευροπαθεια, δύναται νὰ καταστῇ πρακτικῶς σπουδαιοτάτη.

Ὅτι ἐπενεργεῖ ἡ μουσικὴ τῆς ὀρχήστρας εις τὴν πέψιν, ὑπεστηρίχθη ἤδη πρὸ ἐξηκονταετίας ὑπὸ τοῦ Ρεκαμιέ και τοῦ Βερῶν. Ὁ στόμαχος, ἔλεγον, ἀγαπᾷ τὸν ρυθμὸν και τὴν ἀρμονίαν. Τὰ γεύματα κατὰ τὰ ὁποῖα ἐκτελεῖται μουσικῆ, αἱ πορεῖαι μετὰ μουσικῆς και οἱ χοροὶ κατευναζουσι τὰς νευρικὰς δυσπεψίας. Ὅπως ἔλεγον ἀστεῖως ὁ Βερῶν· «Τὸ προανάκρουσμα τοῦ μελοδραματός Gazzia Ladra, τὸ ὁποῖον ἄρχεται διὰ παρατεταμένου τυμπανίσματος, μοῦ ἀνακουφίζει αὐθαρῆς τὴν πέψιν, ὁ δὲ Καϊδ, ὁ ὑπογραμμὸς αὐτός τῶν ἐρυθρῶν μελοδραμάτων, μοῦ προξενεῖ τὴν ἐντύπωσιν ἐξαιρέτου τείους». Συνεπῆς εις τὰς παρατηρήσεις ταύτας ὁ Ρεκαμιέ, (ὅστις ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου εἶχε τὴν μεγαλύτεραν μεταξὺ τῶν συγχρόνων του πελατεῖαν), διέτασσε προθύμως και τὴν μουσικὴν εις τὰς καθημερινὰς συνταγὰς του.

Ἡ ἀκρόασις τῆς μουσικῆς παρέχει εις τὴν γενικὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος εἶδος τι διαχύσεως, διευκολυνούσης ἐξαιρέτως τὰς θρεπτικὰς και ἐκκριτικὰς λειτουργίας, χαλαρώνει τὰς νευρικὰς συσπάσεις, και ἐν ἐνὶ λόγῳ ἀναπτύσσει τὰς ζωτικὰς δυνάμεις. Εἰς τινὰς ὀργανισμούς τὰ τοιαῦτα ἀποτελέσματα εἶνε αἰσθητότερα, ὑπόκεινται δὲ εις αὐτὰ μᾶλλον αἱ γυναῖκες ἢ οἱ ἄνδρες· τὸ φαινόμενον δὲ τοῦτο παρατηρεῖται, ὡς φαίνεται, εις ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ εἶδη τῶν ζῶων. Οἱ ὀξεῖς τόνοι παράγουσιν ἐντυπώσεις ἰδίως εις τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ σώματος, ἐνῶ οἱ βαρεῖς και βαθεῖς ἐνεργοῦσι κυρίως ἐπὶ τῆς γαστροῦ.

Ἡ ἐνέργεια τῆς μουσικῆς ἐπὶ τῆς καρδίας και τῆς κυκλοφορίας ἔχει παρατηρηθῆ πρὸ καιροῦ. Ὁ Χαλλερ εἶχε παρατηρήσῃ ὅτι ὁ κρότος τοῦ τυμπάνου ἠύξανε τὴν ἐκρόην τοῦ αἵματος τοῦ ἐξερχομένου ἐξ ἀνοικτῆς φλεβῆς. Οἱ νευρικοὶ, οἱ ἀναιμικοὶ και οἱ στητικοὶ ἀγαπῶσι πολὺ τὰς θερμῶδεις συναυλίας. Γνωστὸν εἶνε πόσην εἰδονὴν προξενεῖ ἐντὸς νοσοκομείου ἡ ἀκρόασις τοῦ χειροκινήτου μουσικοῦ ὄργανου (τῆς κοινῶς λεγομένης *Latéras*). Ἐκ τοῦ περιστατικοῦ τούτου ὀδηγηθέντες ἐν τῇ Νοτίῳ Γερμανίᾳ συνέστησαν ἐντὸς νοσοκομείου μικροὺς μουσικούς θιάσους μετ' ὄργανων. Τὸ τοιοῦτο δὲ παρηγορεῖ τοὺς ἀσθενεῖς διὰ τὰς ὀδύνας των και τοὺς καθιστᾷ ὀλιγώτερον ἀπομεινωμένους ἀπὸ τοῦ κόσμου τῶν ὑγιῶν.

Κατὰ πειράματα τοῦ Δογκιέλ και τοῦ Βλάκμαν αἱ περὶ τὴν κυκλοφορίαν μεταβολαὶ αἱ προ-

ξενούμεναι ἐκ τῶν μουσικῶν ἤχων εἰσὶ παρεμπερεῖς πρὸς τὰς μεταβολὰς περὶ τὴν συχνότητα τῆς κινήσεως τῶν ἀναπνευστικῶν ὄργανων, τὰς παραγομένας ὑπὸ τῆς συγκινήσεως. Εἶνε δὲ αἱ τοιαῦται μεταβολαὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον μεγάλαι ἀναλόγως τῆς ὀξύτητος και τῆς διαρκείας τοῦ ἤχου. Πιθανῶς δὲ και ἐπὶ τῆς θρέψεως ἔχει σημαντικὴν ἐπενέργειαν ἡ μουσικὴ. Ἄγγλος ἰατρός κατὰ πολυαριθμους στατιστικὰς πληροφορίας συνεπέρανεν ὅτι οἱ κλειδοκυμβαλισταὶ και οἱ βιολισταὶ διατηροῦσι μέχρι γῆρατος ἀφθονον τὴν κόμην, ἐνῶ ἡ πρῶσιμος φαλακρότης ἐπιπολάζει μεταξὺ τῶν ἀνηκόντων εις μουσικούς θιάσους ἐξ ἐμπνευστῶν ὄργανων και ἰδίως εις τοὺς παίζοντας χάλκινα ὄργανα. Ἄν τὸ γεγονός ἀληθεύη, δὲν εἶνε εὐκλον νὰ εὑρεθῇ ἡ ἀποχρῶσα ἐξήγησις. . . .

Ὁ μέγας Βερλιόξ ἐγίνωσκε κάλλιστα τὴν ἀσυνείδητον αὐτὴν ἢ ἐξ ἀντανάκλασεως ἐνεργειαν τῆς μουσικῆς ἐπὶ τῆς θρέψεως ἐν συνόλῳ. Μετὰ πολλῆς τέχνης περιέγραψε τὴν ἐπερχομένην ἐκ τῆς μουσικῆς εις τὴν καρδίαν ταραχὴν και τὴν ἀθρόαν τοῦ αἵματος ῥοήν. Ὅταν εἶνε λιγυρὸν και θωπευτικὸν τὸ ἀνθρώπινον ἄσμα, κατευναζει ἀσφαλῶς εις μέγαν βαθμὸν τὴν ὑπερβολικὴν ἐκ πάθους ἢ ἐκ νόσου εὐαίσθησίαν. Τὸ ὄργανον τοῦ ναοῦ προσκαλεῖ εις τὴν νοεράν ἀπομόνωσιν και τὴν σιέψιν. Ὁ ὀξύαυλος προδιαθέτει εις τὴν αἰσθηματικὴν χαρὰν, ὁ δὲ βαρύαυλος εις τὴν κατήφειαν και οὕτω καθεξῆς. Ὁ Βερθὲν πειραματιζόμενος ἐπὶ τῶν παραγομένων ὑπὸ τῆς βαγνερικῆς ὀρχήστρας ἐντυπώσεων, παρατήρησεν ἀσθηθεῖς σθένος σφυγμοῦ μετὰ ζωηρὰς ἐνταυτῷ ἐπιταχύνσεως τῶν ἀναπνευστικῶν κινήσεων. Εἰς ἀνθρώπον ὑπνωτισθέντα ὑπ' αὐτοῦ ἢ ἱππηλασία τῶν Βαλκυριῶν προξενεῖ τὴν ἀπατηλὴν ἐντύπωσιν ὀρόμου μανιώδους, ἢ δὲ μουσικῆς φράσις τῆς Βαλχαλλας τὴν αἰσθησιν ἡρέμου μεγαλείου. Σημειωτέον ἐν παρόδῳ, ὅτι ὁ Βερθὲν ἀποκρούει ὡς πεπλανημένην ὀξείαν τὴν ἀποδομένην συχνάκις εις τὴν μουσικὴν τοῦ Βαγνερ και ἰδίως εις τινὰ μέρη τοῦ *Τριστάνου και Ἰσώλδης* φιλήδονον τάσιν.

Ὁ Μπινέ και ὁ Κουρτιέ ἀπέδειξαν ἐπίσης ὅτι αἱ μουσικαὶ συμμελειαὶ (accords) προκαλοῦσιν ἐρεθισμὸν τῶν αἰσθήσεων και ἐπιταχύνουσι τὴν ἀναπνοήν. Τόσον δὲ μεῖζων εἶνε ἡ ἐπιταχύνσις, ὅσον ζωηροτέρα εἶνε ἡ κινήσις των· ὁ μεῖζων τόνος εἶνε ἐρεθιστικώτερος τοῦ ἐλάσσονος. Αἱ θλιβεραὶ μελωδίαὶ ἐπιταχύνουσι τὴν ἀναπνοήν πολὺ περισσότερον ἢ αἱ φαιδραὶ. Ἡ καρδία θαμᾶζει τὸν ἀντίκτυπον τῆς σφοδρᾶς ἐν τῇ ἀναπνοῇ ἐντυπώσεως. Πᾶσαι δὲ αἱ παρατηρήσεις αὗται τῶν δύο ἐπιστημόνων ἐξηκριβώθησαν διὰ καταμετρητικῶν μηχανημάτων. Τὰ δραματικὰ μέρη ἐπιταχύνουσι ἰδίως τὴν κυκλοφορίαν κατὰ

δὲ τὸν Φερὲ καὶ τὸν Ταρχάνωφ ἢ βραδεῖα μελωδία ἐλαττώνει τὴν μουσικὴν δύναμιν. Ὁ Τελευταῖος λογισμὸς τοῦ Βέμπερ ἐξασθενίζει τὸν σφυγμὸν τὸ ἄσμα τοῦ Βασιλέως τῆς Θούλης τοῦ Φάουστ, ὅπως καὶ τὸ τοῦ Ἑσπέρου τοῦ Ταρχόυζερ προκαλοῦσι κυμάνσεις ἀγγειοκινητικῆς. Τὸ πένθιμον ἐμβατήριον τοῦ Βεετόβεν σμικρύνει κατὰ ἓν ὄγδοον τὴν σφύζιν, ἐνῶ τὸ Λωρραϊνικὸν ἐμβατήριον τοῦ Γκάν σμικρύνει αὐτὴν κατὰ τὸ ἓν ἕκτον. Τὸ ἄσμα τοῦ Ξίφους ἐκ τῆς Βαλκυρίας σμικρύνει κατὰ τὸ ἡμισυ τὴν σφύζιν, ἀποχανοῦν αὐτὴν, ἐνῶ ὁ Χρυσοῦς Μόσχος τοῦ Γκουνώ τὴν μεγεθύνει, ἀφοῦ ἐν ἀρχῇ σμικρύνει αὐτὴν κατὰ τὸ ἓν τρίτον.

Ὁ Γκερὸ καταλήγει εἰς συμπεράσματα παραπλήσια πρὸς τὰ τοῦ Μπινέ. Ἐκ τῆς εὐσυνειδήτου αὐτοῦ μελέτης ἐξαγεται ἡ θετικὴ ἐπίδρασις τῶν συμμελειῶν ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ ἀγγειοκινητικοῦ συστήματος, ἐκδηλουμένη διὰ τῆς συστολῆς τῶν φλεβῶν. Ἡ τοιαύτη ἐντύπωσις εἶνε ἀσθενῆς μὲν παρὰ τοῖς ἔχουσι περιορισμένον τὸ μουσικὸν αἰσθημα, ἀνεπτυγμένη δὲ περισσώτερον παρὰ τοῖς κεκτημένοις ποῖαν τινα μὲρῶσιν περὶ τὴν ὀργανικὴν ἢ φωνητικὴν μουσικὴν.

Καθ' ἡμᾶς ἐρεθισμὸς ὁ ἐκ τοῦ ζωηροῦ ἤχου παραγόμενος κεντρίζει τὴν κινητικὴν δύναμιν, ἐπαυξάνει τὴν ἀναπνευστικὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν ταχυτέραν φορὰν τοῦ αἵματος πρὸς τὸν ἐγκέφαλον. Ἄς ἀναλογισθῶμεν ὅτι οὗς ἐξησκημένον δύναται νὰ διακρίνη πλείονας τῶν πεντακιςλίγων διαφορῶν τόνων καὶ ἡμπορεῖ νὰ αἰσθανθῇ τὸ διάλειμμα τοῦ $\frac{1}{64}$ τῆς ἡμιτονίας. Ἄς ἀναλογισθῶμεν ὅτι ἡ συσκευὴ τοῦ Κόρτη (ἐν ἣ ἐν γένει συγκεφαλαιοῦται τὸ κυριώτατον ὄργανον τῆς ἀκοῆς) δύνατον νὰ περιλάβῃ πλείονας τῶν τρισηλίων λεπτοτάτων ἰσῶν, ὧν ἡ δόνησις ἐπιτέρει εἰς τὸν ἐγκεφαλικὸν ἡμῶν παραλήπτῃ τὴν καταχώρισιν καὶ κατὰταξιν ὄλων αὐτῶν τῶν ἤχων. Ἀκριβῶς δὲ ἐκ τῆς ἀκρας ταύτης τελειότητος τοῦ ἀνθρώπινου ὠτός δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν τὰς ἀπειρώς ποικίλας ἐντυπώσεις, τὰς ὁποίας ἡ μουσικὴ δύναται νὰ παραγάγῃ ἐν τῇ θεραπευτικῇ τῶν φρενῶν παρὰ τοῖς πάσχουσιν ὁπωςδήποτε ἐξ ἐρεθισμοῦ ἢ ἐκ καταπτώσεως διανοητικῆς. Ἀπὸ τοῦ Ὁδυσσεῶς, οὗ ἡ φρόνησις ἐχρησιμοποίησε πολυτίμως τὴν κηθάραν ὅπως διατήρησεν παρὰ τῇ συζύγῳ αὐτοῦ Πηνελόπη ἄμωμον ἀγνότητα, ἀπὸ τῆς ἀπομεικρωσμένης ταύτης παρατηρήσεως, συγγρόνου τῆς τοῦ Σαοῦλ, καὶ ἀπορροῦσης ἐκ τῆς περὶ τοῦ Ὀρφείως παραδόσεως, πόσαι ἠθικαὶ ἀλγηδόνες δὲν κατηνάσθησαν διὰ τῆς ἀρμονίας τῶν ἤχων;

Ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ αἰῶνος διὰ πρώτην φορὰν ἐσυστηματοποιήθη μεθοδικῶς ἡ χρῆσις τῶν ὠφελίμων τούτων τῆς μουσικῆς ἰδιοτήτων διὰ τῆς συστάσεως θιάσου φωνητικῆς

μουσικῆς ἐν τῷ ἐπαρχικῷ φρενοκομείῳ τῆς Ρουένης. Βραδύτερον ὁ Ἑσκιρόλ καὶ ὁ Λερέ ἐπενόησαν νὰ καταρτίσωσι συλλογὴν ἀσμάτων διὰ τοὺς ὑπ' αὐτῶν θεραπευμένους. Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς τὴν Βισέττην καὶ τὴν Σαλπετριέρην, τὰ δύο ταῦτα μεγάλα καταφύγια τῆς φρενοβλαθείας τελοῦνται περιοδικῶς συναυλίας, τῇ γεννιαιόφρονι συνδρομῇ τῶν ἐξοχωτάτων καλλιτεχνῶν. Τὰς ἀποπειράς δὲ ταύτας ἐνθαρρύνουσιν ἔτι μάλλον τὰ παρατηρούμενα λίαν ὠφέλιμα αὐτῶν ἀποτελέσματα. Ὁ Χεβερὸ Γιούγκ ἐπρότεινεν ἐπ' ἐσχάτων τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὰ νοσοκομεία τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν μουσικῶν ὀργάνων ἐκ τῶν ἐντὸς κιθωτίου αὐτομάτως λειτουργούντων, κατήρτισε δὲ ὡς ἐξῆς τὸ πρόγραμμα τῶν ἤχων πρὸς καὶ βραδεῖς διὰ τοὺς ἐν ἐξάψει διατελοῦντας καὶ τοὺς πυρέσσοντας ἤχους παιδρῶν καὶ γοργῶν διὰ τοὺς καταβεβλημένους, τοὺς κατεχομένους ὑπὸ σταθερᾶς τινος σκέψεως καὶ τοὺς μελαγχολικοὺς ἤχους δὲ ἀσμάτων ὀρθοσκευτικῶν διὰ τοὺς καταπεποντημένους καὶ ἐξηντλημένους καὶ διὰ τοὺς ἀναρρωνούντας.

Τὰ ἐγχορδα ὄργανα, καὶ ἰδίως ἡ ἄρπα, εἶνε ἐξόχως πραῦντικά καὶ συντείνουσι πολὺ νὰ κατευναζῶσι καὶ αὐτὰς τὰς ὀξυτάτας τῶν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν ἀλγηδόνων, ὅπως τὸ ἄσμα τῆς τροποῦ πραῦνει τὰς θλίψεις τοῦ βρέφους. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἡ λίαν περίπλοκος ἐπενέργεια τῶν μουσικῶν ἤχων παραλλάσσει σημαντικῶς, ἀναλόγως τῶν ἀτόμων, τῆς πνευματικῆς αὐτῶν μορφώσεως καὶ αὐτῆς προσέτι τῆς ἐθνικότητος.

Ὅταν εἶνε γλυκεῖα, βραδεῖα καὶ μακρινὴ ἡ μουσικὴ, εἶνε πάντοτε πραῦντικὴ. Τὸ μέγα φάρμακον κατὰ τῶν ἐναγωνίων νυκτερινῶν τρόμων καὶ τῶν φρικτῶν ἐπιαιτῶν συνίσταται εἰς τὸ ἀποκοιμᾶσθαι ὑπὸ τοὺς ἤχους γλυκεῖας καὶ εὐαρέστου ἀρμονίας. Καὶ ὄντως κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ ὕπνου, περίοδον μεταβατικὴν μεταξὺ ἐνυπνίου καὶ ἐγρηγόρσεως, ἡ αἰσθητικὴ ἡμῶν ἐνέργεια ἀναπαύεται ἐκτὸς τῆς αἰσθήσεως τῆς ἀκοῆς, ἧτις ἀποκοιμᾶται τελευταία. Κατὰ τὴν προκαταρκτικὴν ταύτην περίοδον νομίζομεν ὅτι ἡ μουσικὴ εἶνε ἰκανὴ πρὸ πάντων νὰ γεννήσῃ ἐναρμονίως αὐτοματικὰς ἐντυπώσεις, διορθοῦσα τὴν νοερὰν ἀταξίαν τῶν ὄνειρων καὶ προσπορίζουσα ἡμῖν τὸν ὕπνον τὸν κατ' ἐξοχὴν ἐπανορθωτικόν, δηλαδὴ τὸν ὕπνον τὸν ἀνευ ὄνειρων.

Πρῶτός τις συνάδελφος ἡμῶν, ὁ δόκτωρ Βετσίνας, ἐδημοσίευσεν πρὸ τινος ἀξιόλογον μελέτην περὶ τῶν νυκτερινῶν τρόμων παιδίων, θεραπευθέντων διὰ τῆς μουσικῆς. Ἐπρόκειτο περὶ κορασίου τριετοῦς, εἰς τὸ ὁποῖον τὰ βρωμοῦχα φάρμακα, ἡ ὑδροθεραπεία, καὶ ἡ ἀπαγόρευσις πρὸς τὴν παιδαγωγὸν τοῦ νὰ διηγῆται αὐτῷ μύθους οὐδεμίαν ἐπήνεγκον βελτίωσιν. Καθ' ἐκάστην νύκτα, ἀπαξ καὶ οἷς ἐνίοτε, τὸ παιδίον

ἀφυπνίζετο ἐκ τῶν τρόμων του. Ὁ ἰατρός συνέστησεν ὡς μέσον θεραπευτικὸν τὴν μουσικὴν εἰς ἐλάσσονα τόνον, ἐκτελουμένην ὑπὸ τῆς μητρὸς του εἰς τὸ κλειδοκύμβηλον (τὸν ὑπ' ἀριθ. 2 βαλλισμὸν τοῦ Σοπὲν τοὺς Τρεῖς λαμπροὺς βαλλισμούς). Ἀπὸ τῆς πρώτης νυκτὸς ὁ ὕπνος τοῦ κορασίου ὑπῆρξεν ἀδιατάρακτος. Μετὰ τέσσαρας νύκτας, ἀφοῦ ἡ θεραπεία διεκόπη, οἱ τρόμοι ἐπανελήθησαν. Ἐγένετο τότε χρῆσις τοῦ μείζονος τόνου τῆς μουσικῆς· τὸ παιδίον ἤρχισε νὰ ἐξάπτηται καὶ παρεκάλει τὴν μητέρα του νὰ παύσῃ. Τέλος πάντων ἡ θεραπεία μετὰ τινος ἡμέρας ἦτο πλήρης.

Δύναμαι ν' ἀναφέρω πολυάριθμα παραπλήσια γεγονότα, ἀποδεικνύοντα πόσον ἡ μουσικὴ εἶνε σημαντικώτατον κατευναστικὸν μέσον εἰς τὰς νευροπαθείας, δεξιῶς δ' ἐφαρμοζομένη, δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ συστηματικῶς μετ' ἀληθοῦς ἐπιτυχίας καὶ εἰς τὰς οἰκογενεῖς καὶ εἰς τὰ νοσοκομεία καὶ φρενοκομεία. Δὲν πρόκειται δὲ μόνον περὶ φρενοβλαθειῶν καὶ νευραλγίαι τοῦ προσώπου καὶ ἰσχιαλγίαι παλαιαὶ (κατὰ τὸν Γκίεσνερ) ἐθεραπεύθησαν διὰ τῆς μουσικῆς. Ἡ ἀκρα εὐαισθησία τῶν ὀργάνων τῆς ἀκοῆς, αἱ στενὰ αὐτῶν σχέσεις μετὰ τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος, τὰποτελέσματα τῆς συγκινήσεως τὰ παραγόμενα ἐκ τῶν ἤχων, πάντα ταῦτα μεγαλοφώνως μαρτυροῦσιν ὅποιας φυσιολογικᾶς περιφερικᾶς ἀπὸ τοῦ κέντρου κινήσεις ἐξεγείρουσιν αἱ ἀκουστικαὶ δονήσεις, ποικίλλοντος τοῦ παραγωγικοῦ αὐτῶν κλονισμοῦ ἀναλόγως πρὸς τὴν ἐντασιν αὐτῶν.

Ἀπὸ τοῦ Δαυῖδ, οὗ ἡ λύρα ἀπέδιωσε τὴν μελαγχολίαν τοῦ ἀγχοῦ βασιλέως Σαοῦλ, πάντες οἱ παρατηρηταὶ εὐφήμως ἀναφέρουσι τὴν θεραπευτικὴν ἰδιότητα τῆς μουσικῆς τέχνης κατὰ τῶν νόσων καὶ τῶν ἀσθενειῶν τῆς ψυχῆς. Ὁ Βριέρ δὲ Βοαμῶν φρονεῖ ὠρισμένως ὅτι ἡ μουσικὴ δύναται νὰ θεραπεύσῃ περιστάσεις φρενοβλαθείας, διὰ τῆς ἀφυπνίσεως πλήθους ἰδεῶν, τῆς δημιουργίας συνεχῶν ζωηρῶν ἐντυπώσεων καὶ τῆς ἀναπλάσεως προσφιλοῦς τινος αἰσθήματος.

Ἡ ἀκρόασις τῆς μουσικῆς διασκεδάζει, πραῦνει καὶ ἀνακουφίζει τὸ πνεῦμα· ἡ ἐκτέλεσις δὲ αὐτῆς εἶνε διανοητικὴ ἐργασία λίαν ὠφέλιμος καὶ ἀξιοσυστάτος διὰ τοὺς πάσχοντας τὸν νοῦν. Ὁ ἀμερικανὸς Βλοῦμερ ἐτελειοποίησεν ἐπὶ τῇ βᾶσει ταύτῃ τὴν μέθοδον τῆς θεραπείας τῶν φρενοβλαθειῶν, ἐκλέγων διὰ τὸ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἴδρυμα «Lunatic Asylum» φύλακας πάντας μελομανεῖς, ἐντεταλμένους νὰ διοργανώσιν ἐβδομαδικὰς συναυλίας. Διὰ τοῦ μέσου τούτου ἀποτέρεται ἡ ἀπαίσιας ἐξέλιξις τῆς φρενοπαθείας. Διὰ τῆς κατακλήσεως τῶν αἰσθήσεων κατευνάζεται ἡ λύπη καὶ ζωογονεῖται ἡ νωθρὰ θέρψις.

Μὴ λησμονῶμεν ἐν τούτοις ὅτι ἡ μουσικὴ

ὁμοιάζει ἐν μέρει πρὸς τὸ ὄρου τοῦ Ἀχιλλέως. Πρέπει νὰ γινώσκῃ τις νὰ τὴν χρησιμοποιῇ ἀνευ καταχρήσεως, διότι κατὰ τὰς στατιστικὰς τοῦ Λομπρόζου, μεταξὺ τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος μουσικῶν ὑπάρχει μέγας ἀριθμὸς φρενοβλαθειῶν.

Ο Γ Ρ Υ Π Ο Σ

Ἐγια μόλα, ἔγια λέσα!
Ὅλοι πιάστε μὲ καρδιά,
Ἐχει ὁ γρύπος ψάρια μέσα
Νὰ γεμίση ἡ ἀμμουδιά.

Καίει ὁ ἥλιος τὸ κεφάλι,
Τρώει ἡ ἄρμη τὸ κορμί,
Σὰν κ' ἐμᾶς στὸν κόσμον ἄλλοι
Δὲν κερδίζουν τὸ ψωμί.

Ἐγια μόλα!— Δέ μας μέλει,
Στάχη ὁ κόσμος νὰ γενῆ!
Νὰ τὸ πρῶτο τὸ βαρέλι,
Πάει καὶ τὸ μισὸ σκoinί.

Μὲ βροχόχοινο, μ' ἀγέρα,
Δίχως ὕπνο καὶ φαί,
Στὰ σκoinιά μας νύχτα μέρα
Τὴν περνοῦμε τὴ ζωή.

Ἐγια μόλα— πάρτε δίχτυ,
Πιάστε σάκκο στὸ γιαλό.
Ἄχ βοριά θαλασσοπνίχτη,
Δέ μας βγήκες σὲ καλό!

Πάν' οἱ κόποι μας τοῦ κάκου
Μὲ τὴ λύσσα τοῦ βοριά
Σκίσηκ' ἡ κορφή τοῦ σάκκου
Καὶ μᾶς ἔφυγ' ἡ ψαριά.

Ἐγια μόλα, ἔγια λέσα!
Μὲ καινούργια προκοπή,
Τὰ σκoinιά στὴ βάρκα μέσα
Καὶ τὰ χέρια σ' τὸ κουπί.

Μὴ δειλιάτε, παλληκάρια,
Νᾶν ὁ γρύπος μας καλά,
Κί ἂν χαθῆκαν λίγα ψάρια,
Θᾶρθουν ἄλλα πειδὸ πολλά!

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Υ Γ Ι Ε Ι Ν Η

ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Ποῖας ὑγιεινᾶς ἰδιοτήτας ἔχουν τὰ χαμοκέρασα;
— Τὰ χαμοκέρασα εἶνε ὄχι μόνον καρπὸς εὐχρη-
μοῦ καὶ εὐώδης, ἀλλὰ καὶ ἐξαιρετικὸν φάρμακον διὰ
τοὺς ρευματικούς, τοὺς πληθωρικούς καὶ ἐξ ἄλλων
χρονίων νοσημάτων πάσχοντας. Πρῶτος ὁ Λινναῖος
ἀνεγνώρισε τὴν κατὰ τῆς ἀρθρίτιδος ἐνέργειαν αὐ-
τῶν. Θεωροῦνται ἐπίσης ὡς ἐπενεργούντα κατὰ τῆς

ταινίας και άλλων παρασίτων σκωλήμων. Παρατηρήθη ακόμη ότι οι μηχανικοί καταπραίνονται τρώγοντες επί ημέρας άρθωνα χαμοκέρασα. Είναι λοιπόν ύφ' όλης τας έποψεις υγιεινότετος καρπός. Έν τούτοις οι λυμφατικοί και οι έχοντες ψυχρόν και νωθρόν στόμαχον δέν πρέπει νά τρώωσι κατά κόρον. Τά χαμοκέρασα μετά ζακχάρως, οίνου ή ανθογάλακτος διευκολύνουν τήν χώνευσιν.

Γ Ν Ω Μ Α Ι

ΠΑΛΑΙΩΝ ΚΑΙ ΝΕΩΝ

Η φιλοτιμία είναι πάθος εύγενές τής ψυχής, τό όποϊόν μās διεγειρεί εις όλα τα καλά και τιμια, όταν περιορίζεται εις τὰ όρια τής δικαιοσύνης. Άλλά τό εύγενές τούτο πάθος είναι και τό γλυκύτερον πάντων τών παθών και δια τούτο πολλά επικίνδυνον. Είς τὰ κοινά και εύτελῆ ψυχάρια εύκολα μεταπίπτει εις άλλο πάθος, ψευδώς κ' εκείνο ονομαζόμενον φιλοτιμίαν, ήτις δέν είναι παρά τιμομανία, φιλοπρωτεία, πλεονεξία, και άλλθινή μέθη τής φιλοτιμίας, έξοπλίζουσα πόλεις κατά πόλεων, πολιτας κατά πολιτών, αδελφούς κατ' αδελφών. Ο μεθυσμένος από φιλοτιμίαν, χάνει τήν γεϋσιν τής χρεωστούμένης εις μόνην τήν άρετήν άλλθινής τιμής.

Αδαμάντιος Κοραής

Σ Η Μ Ε Ι Ω Μ Α Τ Α

Αί άκαθαρσίαι τών Παρισίων.

Ο νομάρχης Παρισίων προτίθεται νά καταργήση τὰ συνήθη δοχεία και καλάθια, εις τὰ όποια βρίσκονται αι άκαθαρσίαι τών οικιών δι' ειδικών κεισώτιων έρμητικώς κλεισμένων. Ούτω δέ προλαμβάνεται και ή έν τών άκαθαρσιών άναδιδομένη δυσωδία και ό κίνδυνος τής εξ' αύτών διαδόσεως παντοειδών μολυσμάτων.

Πώς άποφεύγεται ή ναυτία.

Σάξων Ιατρός φρονεί ότι εύρεν άπλούστατον μέσον, δι' ού άποφεύγεται ή ναυτία: άρκεί, λέγει, νά φορη ή ταξιδιώτης δίποτρα βοδόχροα.

Αί εισπράξεις τών Παρισίωνών θεάτρων.

Αί εισπράξεις τών Παρισίωνών θεάτρων κατά τας παρμονάς τής Έκθέσεως ύστεροϋσι πολύ και ή θεατρική κίνησις έν Παρισίοις ύπολείπεται πολύ τής τών παρελθόντων έτών. Τό μόνον έν τών θεαμάτων ό «Αετιδέως» τών Ρωστών έν τώ θεάτρω τής Σάρρας Βερνάρδ πραγματοποιεί τόν μέγιστον όρον εισπράττων καθ' έκάστην έσπέραν πλέον τών 11 χιλ. φράγκων.

Τό θεάτρον τού Μελοδράματος, τού όποϊου ό μέγιστος όρος άνέρχεται εις 22 χιλ. φράγκων, μόλις εισπράττει 11,500—12,000 φράγκα κατά παράστασιν.

Τό θεάτρον τού Κωμικού Μελοδράματος κατά τας έσπέρας καθ' ός δίδεται τό νέον μελοδραμα τού Σαρπαντιέ «Λουίζα» εισπράττει 6—6 1/2 χιλ. φρ., καθ' όλας τας λοιπάς ύστερεί. Τώρα όμως ελπίζει αύξησιν τών εισπράξεων διά τού νέου με-

λοδράματος τού Έρλάγγερ ό «Πολωνός Έβραϊός».

Η Γαλλική Κωμωδία ξενιζομένη έν τώ θεάτρω τού Ώδείου πραγματοποιεί πενιχράς εισπράξεις.

Τό θεάτρον τής Αναγεννήσεως με τήν «Μις Έλυετ» τού Ώδραν εισπράττει 1000—1100 φρ.

Τό θεάτρον τού Λαϊκού μελοδράματος εισπράττει 400—600 φρ. και τό τού Λυρικού μελοδράματος 800—820.

Τέλος τό θεάτρον Κλουνύ μόλις πραγματοποιεί καθ' έσπέραν 400—450 φρ.

Τό Βικριετέ και τό Βωδεβίλ έχουσι καλάς εισπράξεις, έκείνο μόν με 5000 φρ., τούτο δέ με 3 1/2 χιλ. καθ' έσπέραν.

Ελπίζεται ότι με τήν έκθεσιν αι εισπράξεις τών θεάτρων θά άνέλθωσιν, αλλά τό λυπηρόν είναι ότι έντός τού «Αετιδέως» τού Ρωστών ούδέν τών Παρισίωνών θεάτρων έχει έκτακτόν τινα έπιτυχίαν.

Τό πλῆθος τών γραμματοδύμων.

Κατά τούς έσχάτους γενομένους ύπολογισμούς ύπό δεινού γραμματοσημολέκτου τό όλον τών άνά τήν ύγχιον έκδοθέντων μέχρι τούδε γραμματοσήμων άνέρχεται εις 14,726.

Η Αμερική έχει τά περισσότερα είδη άνερχόμενα εις 4,795: έρχεται είτα ή Εύρώπη, ή Ασία, ή Αφρική και ή Ώκεανία. Κατά τό παρελθόν έτος έξεδόθησαν 807 νέα είδη: έν τούτων 206 εις τήν Εύρώπην, 202 εις τήν Ασίαν, 146 εις τήν Αφρικήν, 131 εις τήν Αμερικήν και 122 εις τήν Ώκεανίαν.

Η υγεία τών μελλονύμφων.

Έν τή Γαλλική Ακαδημία τής Ιατρικής έπροτάθη και συζητείται μετά πολλού ένδιαφέροντος τό ζήτημα τής υγείας τών μελλονύμφων. Πρόκειται νά προκληθῆ νόμος, καθ' όν θά δίδεται άδεια γάμου μόνον εις τούς έχοντας έπίσημον Ιατρικόν πιστοποιητικόν, βεβαιούν τήν υγείαν τών ύποψηρίων γαμβρών και νυμφών, όπως εξασφαλισθῆ ή υγεία τών μελλόντων τέκνων. Οι καχεκτικοί, οι άσθενικοί, οι μη έχοντες έν έαυτοίς δύναμιν ζωής δέν θά έχουσι τήν άδειαν νά νυμφεύωνται και κατά συνέπειαν ό έκφυλισμός θά περισταλή.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΚΑΘ' ΗΜΕΡΑΝ ΒΙΟΥ

Διατήρησις νωποϋ βουτύρου.

Δυσκολωτήτη είνε ή διατήρησις τού νωποϋ βουτύρου κατά τό θέρος, ιδίως εις τό θερμόν κλίμα μας. Τρόπος άπλούς πρὸς διατήρησιν αύτοϋ είνε ό εξής: Θέτομεν έντός πινακίου τό βούτυρον μετ' άναλόγου ύδατος και τό σιεπάξομεν με μίαν γάστραν άνεστραμμένην καθράν, τήν όποίαν πρώτον βυθίζομεν εις ψυχρόν ύδωρ και περιτυλίσομεν με τεμάχιον φλανέλλας. Διά τού τρόπου τούτου έπιταχύνεται ή έσωτερική εξήχτισις τού ύδατος και έλαττώνεται ή κάτωθεν τής γάστρας θερμοκρασία. Τό βούτυρον διατηρείται περισσύτερον άν τοποθετηθῆ εις όρροερόν μέρος, ιδίως εις ύπόγειον.